

Egy hatszor használt petít sor, vagy annak helye egyszeri lgtatásnál 15 krajczár; többször lgtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden lgtatás után 50 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetőnyomatot elfogad Bécsben: Haasen-stein és Vogler Wallfischgasse Nr. 10, Moosb. R. Sellerstrasse Nr. 1. Oppelk A. Wollzeile Nr. 22.

WALSER FERENCZ
 első magyar gép- és tűzoltó-szer-gyár, harang- és érezőtűdeje,
 ajánlja szabadalmazott új szerkezetű fecskendőit, tűzoltó-egyetek
 legénységi felszereléseit, vállalkozik kutak, szivattyúk
 és harangok készítésére,
 jótállás mellett a legjutányosabb áron.
 Különös figyelmébe ajánlja a nagyérdemű gazdaközönségnek, saját-
 készítményű és transatlantia szivattyúkait és gyárának vízvezetékek
 teljes felszerelésére nagy figyelemmel külön felállított vízműtészeti osz-
 tályát.
 Mintaszerelesek, képes árlapok, kívánatra rendelkezésre állanak.
 Béktelep Erdély és Románia részére: Kolozsvárt, belsömonostor-utca.
 Minden eddigi világtárlaton, haladás, jóízlés és
 versenyképességéért, első díjakkal jutalmazva.

tüdővész
 Tüszködve a meglepő és
 nagyserű sikerekre, melyeket
 sokáig tanulmányozva és számos
 kísérleten alapuló gyógyíródom
 által a
 s valamennyi torok-, mell-, tüdő-
 és az ezekből járó léz betegsé-
 gek minden fokában gyógyke-
 séselem által elértem, kötele-
 ségemenek ismerem minden
 említtet vagy ezekhez hasonló
 betegségekben szenvedőket, le-
 czen bajuk bármily fokú, és
 használtak legyen bármily kü-
 lönböző szerkezetű siker nélkül,
 fölösztáim, hogy bizalommal
 hoztam fortuljanak, a nékem
 röviden a baj nemét és fokát
 leírják. Számos közönségi levél
 olyan féltékenységtől, kik ellá-
 rásom folytán kényesek kiadá-
 sok nélkül, már nem is remélve,
 hogy valaha teljes egészésgül-
 let visszaszerzők, s mégis hajre
 lettek állítva, kívánatra minden-
 kinek megtekintés végett ren-
 delkezésre állanak.
 Fránl S.,
 specialista torok-, tüdő-, mell-
 és survasztó betegségekre.
 Luxemburg.
 3833-4

Az összes helybeli és vidéki hirdetések
Haasenstein és Vogler
 vezérügynöksége
 átvész, az eredeti árak szerint számítva és
 legpontosabban eszközzi.
 Felvételi iroda:
 Budapest, Dorottya-utca 12. szám.
 3938

The Singer Manufacturing Co.
 New-York (Amerika). Budapest, csak váczí-utca „a vastuskóhoz.”
A világ legnagyobb varrógép-gyára
 ajánlja a felülmulhatlannak ismert
 eredeti Singer-féle új családi varrógépeket. Ára 50, 65, 71.
 Minden készlettel tűzdelés, fodorítás, behajtás, suttás-felvarrás, kes-
 keny és széles szegés, zsinór-bevarrás szél- és ajour-varrás és zsinór-szegélyezésre
 stb.; mely egyszerű szerkezete miatt minden egyéb rendszerű fölött előnyvel bír;
 továbbá különlegességeket szabók, cipészek, nyergesek stb. eff. számára. 3680
 Eladás kis összeg letétele mellett részletfizetésre, vidékre is.
 Fióküzlet: Buda, viziváros, fő-utca 52. szám, gróf Andrássy palota.
Budapest, csak váczí-utca

Braun Móricz
 lábbeli-gyárában
 Budapest, király-utca 62. sz.
 nem csak olcsó, és jó cipők kaphatók.
 Női papucsek 50 kr.
 Női házi cipők 80 kr.
 Női tűző-topánka lekk-orrú, szépen fűve, magas vágás-
 sal 2.40
 Eberlesing-vagy bőr-húzó női topánka, magas vágásu ro-
 coco-sarkakkal, a legújomáb-
 ban kiállítva kettős talppal ft 2.80
 Uri topánka, jól munkálva, ket-
 tős talppal 3.50
 Uri topánka mainci-bőrből, glácé-
 vagy chagrain bőrszárral, igen finom fűzés-mun-
 kával 3.50
 Uri topánka, fénymasos bőrből, erősen csavart, kettős talppal 4.-
 Vadász csizma bagaria-bőrből, csavart kettős talppal . 8.-
 Levele! megrendelések posta-utján, a legelőnyösebb és leggyorsabb kiszállításért, a kérés mellett eszközölteték. 3722

Figyelmeztetés sérvbajokban szenvedőknek!
 Legújabb találmányu ruganyos sérv-
 kötések. A közönség Magyarországon után-
 készítés ellen cs. k. legmagasabb szaba-
 dalommal biztosítottak.
 Figyelmeztetjük ennekfolytán a t.
 ca. közönséget, hogy ruganyos sérv-
 kötések egyedül nálunk kaphatók, hogy
 azokon érczrűgők nincsenek, a sérvny-
 lára egyenletes nyomást gyakorolnak, és
 éjjel nappal fájdalom nélkül viselhetők.
 Billroth tanár és udvari tanácsos ur Bécsben, több orvosi tekinté-
 tely s nagy számu beteg sérvkötőinkről a legnagyobb elismeréssel nyilat-
 koztak.
 Ruganyos sérvkötőinket, köldök-sérvekben, anyaméh és vég-
 bélesében szenvedők számára készítjük.
 A ruganyos sérvkötő megrendelésénél kérjük tudatni, hogy az
 jobb, bal, vagy kettős-e, ez utóbbinál a sérvnyílások egymástól távol-
 ságát, mindenesetre pedig a medence körzetének a sérv nagyságának
 mértékét. 3699
A ruganyos sérvkötők ára:
 Egyes darabja 6 frt.
 Egyes finomabban díszítve darabja 7 frt.
 Kettős darabja 10-16 forintig.
 Köldök-sérveknek 10-15 forintig.
 Gyermekek részére 4/5-vel olcsóbb.

Világtörténelem.
 Dr. Müller Dávid kézikönyve nyomán
 írta
MANGOLD LAJOS.
 Első kötet: Ó-KOR. — I. füzet (1-6 iv).
 A körülbelül 28 iv terjedelmű könyv sajtó alatt van.
 Ára a teljes kötetnek 3 frt.

A híres eredeti mestermű
hajbetegségekről és hajápolásról
 éppen most jelent meg leg-
 újabb kiadásban e cím alatt:
„der Haarschwund“
 (A hajvesztés)
 és azt mindenkinen ingyen-
 bérmentve a világ bármely
 országába megküldi a szerző:
 Edm. Bühligen, Leipzig, Les-
 singstra se 15c, I. Etage.
 Levelek kéretnek kiadó-
 hivatalomba Lipcsében, Ritter-
 strasse 43. sz. intézetnél. 3722

Schottola Ernő és Neoschil,
 Budapest, váczí-utca és Gizela-tér sarkán, Mocsonyi-ház,
 a ruganyos sérvkötők feltalálói és egyedüli készítői.
A FRANKLIN-TÁRSULAT
 magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám)
 megjelent és minden könyvtárban kapható:
 Simons Tivadar.
AZ ŐS-RÓMAI IDŐKBŐL.
 Képrajzok.
 Fordította
BÚS VITÉZ.
 Ára füzve 50 kr

BORÁSZATI NAPTÁR
 1878-ik évre.
 Szerkeszti Dr. NYÁRY FERENCZ.
 Ötödik évfolyam.
 Sok ábrával. — Ára füzve 80 kr.
 TARTALMA: Naptári rész. — Európai pénznemek. — Európai álla-
 mok bortermelése. — Magyarország borkevelésének és behozatalának ki-
 mutatása. — Külföldi nevezetesebb piacokra hordóban küldött borokért fizet-
 endő vámdíj és vitelbér kimutatása. — A magy. állam gazd. tanintézetei. —
 A bortözsde szokásjogai. — Magyarország. gazd. és különböző földmívelési
 egyletek. — Bálint bácsi jóvendőlései. — I. Természettudományi rész. —
 A növények élete, bonczatani szerkezete (ábrákkal). — A talaj. — A magvak
 csírázása (ábrával). — Az önálló növények táplálkozása (ábrával). — A gyö-
 kerek és levelek által felvett tápanyagok elsajátítása. — II. Szőlőszeti
 rész. — Szőlőkötés. — Csonkázás. — A levelezésről. — A szőlők trá-
 gyázása. — 1. Allatnövényi trágya. — 2. Tisztán állati trágya. — 3. Tisztán
 növényi trágya. 4. Vegytrágya. 5. Asványi trágya. — III. Borászati rész.
 — (Borkészítés. — Törkölyszesz (6 ábrával). — Valódi borszesz (Cognak)
 ábrával. — IV. Apróbb közlemények. — V. Házi tanácsadó. — VI.
 Mulattató rész. — Borkorcsolyák. — Országos vásárok. — Naptári értesítő

Angol társalgási nyelvtan
 iskolai és magánhasználatra.
 Dr. Gaspey Tamás tanmódja szerint
 a magyar nyelvhez alkalmazta
RANSBOURGH ZSIGMOND
 az angolnyelv magántanára a budapesti állami főreáltanodában és több
 polgári iskolában
 Ára füzve 2 frt 80 kr.

Előfizetési feltételek: **VASÁRNAPI UJSÁG** és **POLITIKAI UJDONSÁGOK** együtt: egész évrre . . . 12 frt félévrre . . . 6 * Csupán a **VASÁRNAPI UJSÁG**: egész évrre . . . 8 frt félévrre . . . 4 * Csupán a **POLITIKAI UJDONSÁGOK**: egész évrre . . . 6 frt félévrre . . . 3 *

44. szám. — 1877. Budapest, november 4. XXIV. évfolyam.

A MŰCSARNOK A SUGÁR-UTON.

NE NYULJ HOZZAM.

Elbeszélés.

Irtá: **Jókai Mór.**

(Vége.)

VIII. A rózsá rózsája.

Sok katonán megesett az már, hogy a mig benne nem volt az ütközetben, tetétől talpig szív volt, ugy reszkett tőle, s mikor aztán egyszer belekeveredett, senki se volt nálánál vitézebb.

A mint a cselédektől megtudták a megérkezést, hogy Jolánka a parkban sétál egyedül, az alispán pedig odafenn van a szobájában, — rablóbanda nem intézheti ügyesebben a támadását, mint a hogy ők foganatosították. János bátya ment az alispánhoz, Tivadar pedig elfoglalta a parkot.

Tavaszi idő volt; a park minden utjain nyíltak a rózsák, tarka csoportokban, egész lugosokat képezve, rózsasövények, rózsakerdők! De Tivadar úgy volt vele igazán, mint az egyszeri ember, a ki nem látta a fátul az erdőt: ő nem látta a rózsátul a rózsakerdőt. Attul az egy rózsátul, a ki szemközt jött rá. A szép Jolánka egyedül sétált a rózsák között s egy letört százelevű volt a kezében.

Tivadar el volt rá szánva, hogy ha elfut előle, utána fog szaladni, megkeríti és elfogja.

Nem volt rá szükség. Az, a mint meglátta őt, sietteté a lépteit, hogy hamarabb találkozzék vele. S még ő szólítá meg.

— Ah ön itt van? Azt hallottam, hogy elment Amerikába.

— Csakugyan ott voltam, kisasszony. Folyvást Amerikáról irt könyveket olvastam s nagyon megszerettem azt a világrészt.

— S mit szeretett meg rajta olyan nagyon?

— Leginkább tetszett nekem az a szokás, hogy ha valaki Amerikában egy hölgynek udvarol, azt tartozik elvenni. A törvény igen szigorú tekintetben. Házasági ajánlatnak tekinti azt is, hogy ha egy férfi egy szál rózsát kér egy hölgytől.

Jolánka nem felelt rá semmit, nagy dolga volt vele, hogy a kezében tartott rózsáról leszedje a töviseket.

— Hejh, ha ez az enyim lehetne! sóhajtja fel Tivadar, Jolánka keze után nyulva.

— Hát hiszen önnek adom: szólta Jolánka, odanyujtva a kezét.

— A rózsát?

— A rózsát „is“.

El is lett azután az a kéz halmozva csókkal: s attul a percetül fogva, hogy a kezét meghagyta csókolni, nem is volt többé a szép Jolánka „Nenyuljhozzám.“

Tivadar odatüzte a gomblyukába a rózsát s nem volt most már nálánál büszkébb, kevélyebb, elbizakodottabb ember a kerek földön.

Elfuthatott most már a szép Jolánka: fogva volt már. Mehetett már megvallani az anyjának rózsapiros arczczal, hogy elvesztette — a virág nevét.

Tivadar pedig nagy sebességgel végigjárt a park kanyargó utjait, mint a ki nagyszerű szónoklatra készül. Hátra volt a nehezebb feladat: az alispánt is rábírní, hogy legyen egy pillanatig vele együtt Amerikában! Nehéz sor! De a rózsá rózsája erőt adott hozzá.

IX. A szigorú apa.

Mikor már Tivadar elég sok tulipántágyon keresztül gázolt, s nagy mennyiségű virágcserepet felfogatott, a mik elég szerencsétlenek voltak vele szemközt találkozni, a mig ő a legtökéletesebb leánykerési szónoklatot kifőzi fejében: akkor sietett fel elszánt lélekkel a kastélyba.

Minden ostromnál az a legnehezebb körülmény, hogy az ember soha sem tudja, mire várja az ellenség?

Tivadar rohamterve, szónoki remeke egészen ahoz volt készítve, hogy az alispánt majd egyedül kapja a dolgozó szobájában. S mikor tudakozódott utána, akkor azt mondta neki, hogy odabenn van a tekintetes asszony szobájában; csak tessék besétálni.

Tivadar együtt találta az apát, az anyát, a leányt, meg a János bátyját is. Már most hol van az a szónoklat? Egy ige se látott abból napvilágot!

— No öcsém, te ugyan sokára jössz elő a gyűrűdet kiváltani! Előző meg az alispán. Azóta már csak tanulhattál be valami szép nótát. Addig vissza nem kapod ám.

— Tndok biz én szép nótát is, urambátyám, szólt Tivadar bátorságnak okáért a gomblyukába tűzött rózsára szegezve szeméit. El is énekeltem igen szívesen; de a gyűrűmet még sem viszem el; mert én azt itt akarom hagyni — Jolánka kisasszony jegygyűrűjeül.

Megtörtént! Benne volt a tüzből. Az alispán komoly ünnepélyes képet csinált.

— Öcsém uram! Ez fontos nyilatkozat. Én a leányom kérője irányában igen szigorú vagyok. Nagy követeléseim vannak, s azok kiterjeszkednek a jellemre, szellemi képzettségre, rangra, vagyoni állásra, és a vallás dolgára is.

No ez szép lesz, gondolá magában Tivadar, ha most itt engemet ezekből a tárgyakból megezenziálnak! S valami olyan gondolatja támadt, hogy talán jó volna eldobni a puskát a buzavetésbe és elfutni a kukoriczába. — A rózsájára tekintett, s az azt mondta neki, hogy ne féljen. A rózsá nem csal.

— Legelőször is a jellem dolgát illetőleg, szólt az alispán, megkövetelem a leányom kérőjétől, hogy soha kriminalitásért bebörtönözve ne lett légyen.

Tivadar nagyot lélegzett. Attul tartott, hogy holmi gárdistakori csapodárság után fognak inquirálni.

— Jajh, urambátyám, nem csuktak engemet még karczerbe se soha, még diákorombá se.

János bátya nagyot intett neki a szemöldöklével: ezuttal öntudatosan; hogy ne feleljen többet, mint a mennyit kérdeznek. Megérdemelte volna egyszer-másszor.

— Azután jön a szellemi képzettség. Én szigorúan megkívánom a leányom kérőjétől, hogy írni, olvasni tudjon; a kétszerkettőt ismerje és legalább magyarul hiba nélkül beszéljen.

— Hiszen urambátyám, még just is végeztem, otthon vannak a bizonyítványaim.

János bátya nagyon rángatta a szemöldökét: — jó lesz azokkal nem dicsekedni! Sok megfordított „s“ betű fordul elő a classificatio rubrikáiban.

— Azután jön a „rang“. Azt okvetlenül megkívánom attul, a ki előttem kérőnek föllép, hogy jobbágyi, vagy cselédi osztályhoz ne tartozzék.

— De már az meg épen nem vagyok, inkább magannak van harmincz cselédem. S vagyok a vármegyén vicenotárius!

(A mellékeveket elhagyta.)

— Azután a vagyoni állás. Ez is nagyon megfontolandó. Én a leendő vőmtől megkívánom, hogy legalább annyi birtoka legyen, a mennyit egy jobbágytelek képez.

— Akkor én herczeg vagyok! tört ki Tivadarból a büszkeség. Épen most kaptam az idei repezetermésért negyven ezer forintot. Itt van a zsebemben.

— Végül hagytam a legnehezebb skrupulosomat. Ez a vallás. Tudni fogja uram öcsém, hogy én arra nagyon sokat adok.

No most itt van az a szikla, a min hajótörést szenvedek, gondolá magában Tivadar. A többi csak Syrén-dal volt, arra való, hogy a szegény hajóst beleszalogassa az örvénybe.

— Hát én megkívánom szigorúan a leendő vejemtől, hogy vallására nézve a „thúgok“ vagy „phansigárok“ felekezetéhez ne tartozzék, a kik a vendégeiket megfojtogadják.

Most már egészen tisztában volt a helyzetével Tivadar.

— Dehogy fojtom én meg a vendégemet, ha csak borba nem! s azzal odarohant az alispánhoz, hogy a kezét fíui tisztelettel megcsókolja.

— Lassan, lassan, — csitítá őt Kapornaky. — Még ez csak a külső vár volt. Hátra van ám a fellegvár. Nem elég az én tetszésemet megnyerni; az a nehezebbik kérdés, hogy hát a leányom szeret-e?

— De már ezen a kérdésen tul vagyok.

— Hogyan tudod?

Tivadar kivonta kebléből a kapott rózsát. Spanyol király nem dicsekedett büszkébben a római pápától kapott arany rózsával, mint ő ezzel.

— Ezt a rózsát Jolánka kisasszony ajándékozta nekem, s aztán kegyelmes volt bünbocsánatot adni, hogy a kezét megcsókolta.

Az alispán leányára tekintett, azt ugyan nem láthatta meg; mert az arca el volt rejtve az anyja főkötője mögé. De hát „qui tacet consentit“. A hallgatás is vallomás.

— No ha azt tette, akkor csakugyan a tied. Szólt kezét nyujtva Tivadarnak; s aztán lett a szobában általános nevetésből és zokogásból támadó szép harmónia.

János ur ráveregetett az öcséce vállára. Jól viselte magát! De ugyan nagy munka is volt.

— De még ezzel mind nem ütjük ám el a dolgot, mondá Kapornaky. Nekem még mindig tartozol egy nótával. Az ítélet ki van mondva. A mig azt el nem dudozol, addig a gyűrűd zálogban marad.

Tivadarnak pedig akármikor több kedve volt a danolásához, mint most. Valami ugy összeszorította a torkát, hogy egy hang nem jött ki rajta. A szíve ugy tele volt érzéssel, hogy az agyának egy gondolatja sem maradt meg. Csak nézett nagy holdkórosan a szép Jolánka szemébe.

Egyszer aztán maga a lány adta a szájába a dal kezdetét, elkezdte azt, a maga édes galambnevetéshez hasonló hangján.

„Nézz tükörbe.“

Erre aztán Tivadar is felszívelte magát, s szép bariton hangjával kontrázva a kedvesnek, kiegészíté a duettet, hogy végül minden ember tapsolt neki.

— Itt van a gyűrűd, — mondá a szigorú ítélő bíró.

— De a kiváltott záloghoz még egy csók is szokott járni.

— Hát az természetes.

A másik pillanatban már aztán ott volt a térdén Jolánka előtt a szerencsés kérő s megkapta a csókot.

És aztán mikor az ujára vont a kedvesnek amaz emlékezetes gyűrűt, nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze tőle, kis kezét kezei közt tartva: az első tegezés szent kiváltságával:

— Ugyan mondd meg, édes: mi volt az, a mit meg tudtál rajtam szeretni?

A leány megsugta:

— Az, hogy megvártad, hogy én kérjelek meg téged.

X. Az „egy“ jegenyefa.

Nem valami különös történet biz ez: csak az a nevezetes benne, hogy az emléke megmaradt annyi emberöltő időn keresztül. Nincsenek már sehol azok az emberek, a kik krajczárban lutriztak, s aranynyal volt telve a láda fiókjuk; sem a félnék ifjak, a kik bálványozottukhoz fölnezní nem mertek, sem a hölgyek, a kik — zsiráfhajzatot viseltek. — Csak a délibáb van még meg.

A Messzelátó csárda udvaráról még most is meglátszik a távolból felmagasló egyetlen jegenyefa. Ága közt madársereg fészkel; árnya alatt boldog, nagyszámú család virágzik. A másik szál fa elment rég a névtársa után.

Néha, a földtündér jó kedvében, a délibáb körülrengi a vidéket s olyankor mind a hat jegenyefát felmutatja a láthatáron; kiemelkednek az álmodott tengerből s árnyékuk megduplázza a csalóka képet.

„Íme a Virágossiak jegenyefái! De közel látszanak!“ mondja a gazdaember, a ki ezt látja.

„Eszó lesz holnapután“, mond reá a másik.

A távol rónáról felhangzik a tilinkó buskomor dala.

„A Virágossi nóta! de messze elhangzik!“

„Tartós jó eső lesz.“

S aztán elmondják a hat jegenyé és a Virágossi nóta történetét annak, a ki még nem tudja.

Pétery Károly.

(1819—1877.)

A nekrológ-író gyakran jó zavarba, mikor egy elhunyt „nagyság“ életéről kell megemlékeznie, minő tulajdonai, mely tettei voltak azok, melyek őt a hir és emlegetés számára emelték, s mi az voltaképen, a mit a krónika róla följegyezhet, mint olyat, a mivel nemzetének vagy az emberiségnek javát valóban előmozdítá?

Mig viszont nem egyszer kell arra a meggyőződésre jutnia, hogy a kit életében alig emlegettek, kevéssé ismertek, — mennyire érdemes tagja volt a társadalomnak, s csak halálakor derül ki igazán, hogy egész élete folytonos munka és hasznos tevékenység vala, mely lehetett csendes és zajtalan, de csak azért, mert a

büszke szerénység nem engedé, hogy a nyilvánosság nagy piacára vigyék.

Hányan vannak nálunk is, kik szerény elvonultságban élve, csak halálukkor fogjuk tán megtudni róluk, minő számot tettek az életben, az ismeretek, fenkölt gondolkodás és nemes érzés mily gazdag forrása apadt ki éltökökkel!

Ezek közé tartozott Pétery Károly, kit a mult hó 23-án adtunk át az örök nyugalomnak.

1819-ben született Mező-Turon. Atyja régi magyar typus, Heves- és Külső Szolnok megyék táblabírája volt; anyja Mészáros Zsuzsánna, derék honleány, ki fia szívébe már kora ifjúságában beoltá azt a lángoló hazaszeretetet, mely egész életén át vezérfáljája lön. Iskoláit születése helyén kezdte, a debreczeni ref. kollégiumban folytatá s Budapesten végezte be, hol szépirodalmi dolgozataival már ekkor is kitűnt. Azon idők legjelesebb szépirodalmi közlönye, az „Athenaeum“, ezen kívül a „Honderű“ számos elbeszélést közölték tollából, s a magyar irodalom két kitűnő apostola, Vörösmarty és Bajza már akkor szép jövőt jósoltak a könnyű tollu, eszmékben gazdag, finom érzékű ifjunak, kinek — a többi közt — „Mazepa“ czimű beszélyét a kor első műbírája, Bajza, méltónak tartotta arra, hogy Byron hasonló czimű beszélyével párhuzamba állítsa.

Pétery a szépirodalmat azonban inkább csak műkedvelésből űzte, s akkori irodalmi viszonyaink nem látszának őt fölbátorítani, hogy egész lelkesedéssel neki adja magát ama tér művelésének, melyre kétségtelen hivatását bebizonyítá.

Szabadságharcunk idejében ő is fegyvert fogott s mint nemzetőr kapitány vett részt a hazamentés munkájában, nevezetesen őt emlegetik Mesterházy csataterveinek szellemi szerzőjeként.

A forradalom után elvonult s gazdaságának és tanulmányainak élt. Könyvtárát a világ-irodalom legválogatottabb műveiből állította össze. A külföldi nyelveket saját szorgalmával tanulta meg s értette tökéletesen, bár egyiket sem beszélte. Történettudományi szakismerete a legkritikábbak közé tartozott, s a bold. Kazinczy Gáborral többször ismételt történeti vitákban gyakran maradt győztes.

Az 1861-iki év új korszakot ígérvén hazánkban, ő is megkezdte nyilvános politikai szereplését; szülőhelyén képviselővé választatván, e kerületet egész 1872-ig képviselte. De a politikai viszonyok nem igen feleltek meg ideálok után törekvő lelkének, s talán elcsüggedtén a fölött, hogy azok valószínűsággal sikeresen munkálkodhatik, — lemondott mandátumáról.

De annál nagyobb tevékenységet fejtett ki az irodalmi téren, melyen már 1867 óta működött. Netevenül vagy „Névtelen“ aláírással, saját neve alatt csak ritkán, irt politikai és társadalmi cikkeket az „Ellenőr“-be, „Magyar Ujság“-ba, „Szombati Lapok“-ba, „Baloldal“-ba és több az „Egyetértés“-be, — mely cikkeit kiváló elmeél, ismeretbőség és tiszta hazafias érzelem jellemzik, ugy hogy Kossuth Lajos is — kinek Pétery egyik leghűbb tisztelője volt, — különös figyelmére méltatta azokat.

Önálló tanulmány gyanánt egy nagyobb terjedelmű munkája is megjelent külön kötetben. A „Jezsuiták“-ról írott könyve ez, melyet gazdag történet-ismeret jellemez. Sőt megérte egy régebbi szépirodalmi műve, „Az utolsó Bebek“ czimű regényének megjelenését is, mely először az „Egyetértés“ tárczájában, majd önálló kötetben látott napvilágot. Ezekon kívül kéziratban is több munkát hagyott hátra, nevezetesen színműveket és regényeket, melyek egy részének megjelenése közelebb várható. Halála

egy nagyobb regényének — a „Két szomszédház“ — befejezésében gátolta meg.

Hátrahagyott művei között van négy teljesen befejezett regény: a „Honvéd“, „Halotti koszorú“, „A királyné apródja“ és a „Körös“-parti leány“, — mig szintén befejezett színművei a következők: „Királyi bosszu“, „Két Erdődi“, „Kupa“ és „Csák Máté.“ Ezekon kívül több vázatban kidolgozott regénye és beszély maradt.

Politikai meggyőződése őt az országgyűlés függetlenségi pártjához vonzotta, melynek elveit vallá, s azokhoz haláláig hű maradt. De egyénisége, dacára amaz éles elválasztó vonalnak, mely nálunk a különböző pártok tagjait még a társas életben is elkülöníti, — tiszteltté és szeretetté tevő a többi pártok előtt is. Ghyecz Kálmánnak például bizalmas embere volt; s mindenütt ugy ismerték, mint hazája sorsán eszményi rajongással tisztal meggyőződésből csüggő hazafit, kinek visszalépését a politikai szereplés teréről még politikai ellenfelei is sajnálattal vették tudomásul.

Pétery mint ember a valódi emberbarátok sorába tartozott, de azt tartá, hogy a jöttét megszűnik az lenni, ha nyilvánosságra kerül. Képviselő-korában ezeket áldozott jótékony cselekedetokra, de nem engedte, hogy azt mások is tudják.

Élete utolsó éveiben testben megtörve, leginkább könyveinek élt. Politikai céljainak ez időszertint kiívethetősége iránt mind inkább kétségbe esvén, az emberekben bizalmát elvesztvén, — az aggodás megtörte s világgyűlölvő tette.

Október 21-én szolítá el a halál két heti szenvedés után. Halála hire fájdalommal tölté el mindazokat a kik akár személyesen, akár irodalmi dolgozatairól ismerték. Mindenki elismerte, hogy vágyainak és céljainak inkább kedvező viszonyok között nagyobb szerep betöltésére is hivatva és képesítve lett volna, — de így is kivívá és magával vivé az osztatlan tisztelést, melyet iránta a pártoskodás szenvedélye sem birt csökkenteni.

Zsigmond Elek.

(1810—1877.)

Számtalanszor hangoztatott panasz nemzetünk ellen, hogy nem szeret az ipar és kereskedés terén mozogni. Főleg a jobb módú, s előkelő osztály az üzleti tért még mindig rangján alól valónak, magához nem méltónak nézi, s inkább szaporítja gyermekeivel a hivatalkeresők máris nagy számát, semhogy e hálás téren is igyekeznék elfoglalni az őt megillető helyet.

Zsigmond Elek azon kevesek közé tartozott, a kik a fennebbieket igazságát belátva, egész életük vonzó és tanulságos példájával bizonyították, hogy a magyar ember bármely pályán képes sikert mutatni fel, s hogy a munkásság az ipar terén nem csak anyagi eredményekre, de a közönség elismerésére, s a kortársak méltó tisztelgetésre is vezet. Ép azért helyén valónak találjuk az e téren működők ez egyik kiválóbbikának bemutatni arczképét és életrajzát, melynek közlésére a közelebb elhunyt derék iparos számos tisztelője kereste meg lapunkat.

Alsó-Szentmihályfalvi Zsigmond Elek 1810 márczius 17-én született Gyulason Kükküllőme-gyében. Atyja szintén Elek, mint földbirtokos, gazdasággal foglalkozott, de fiát hivatali pályára szánta, s hogy a német nyelvben is jártas legyen, elemi iskolába Nagy-Szebenbe küldte, hol a The-reziánium növendéke volt. Gimnasiunot és jogot Kolozsvárt végzett a kath. lyceumban, mint ösztöndíjas. Tanulmányai végeztével 1839-ben Nagy-Enyeden megyei írnoknak esküdtt fel, s szolgált is egy évig, de hajlama, s ösztöne e pályától távol vonták. Atyja az ősi birtok e

részt neki átengedvén, gazdálkodni kezdett, s csakhamar fölébredt benne az ösztön, mely pályájának megadta ezentuli főirányát.

Átlátta, hogy a mezőgazdasági iparágak okszerű fejlesztése és helyes alapon nyugvó vállalkozás nélkül kis birtokosnak előhaladnia nem lehet. Előbb tehát kereskedés útján tőkére igyekezett szert tenni, s bort, dohányt és deszkát szállított Magyarországra. E vállalkozásai-ban annyi szerencse kísérte, hogy néhány év

magyar lakosokat is felkoncezolták. Szerencsére a tulajdonos ekkor Nagy-Enyeden volt, azonban innen is menekülnie kelle családjával, mert az oláhság e várost is zsákmányul ejtő s felgyújtá, mely alkalommal a piacon levő háza is a lángok martaléka lőn.

Az így csaknem tönkre jutott család Kolozsvárra költözött, a hol aztán végleg meg is telepedett. Zsigmond Elek birtokát eladta s bizva szerzett tapasztalataiban, bizva önmagá-

De tevékenysége itt sem állapodott meg. 1853-ban Kolozsvár elővárosában, a hidelvi királyutezában megnyitá az első gőzmalmot Erdélyben. E vállalkozása még kihatóbb volt a mezőgazdaságra, valamint malomiparra, mint a szeszgyár. Kezdeményezése alapján az erdélyi részeken számos műmalom keletkezett, melyek ez országrészt ellátván finomabb lisztmekkel, nem csak a lisztkereskedés nyert addig ott nem ismert lendületet, hanem az értékes ebb luza-

ZÁRDAKASTÉLY AZ ATHOS-HEGYEN (ESPHIGMENU ZÁRDA).

CHILANDARI, ATHOSI ZÁRDA UDVARA.

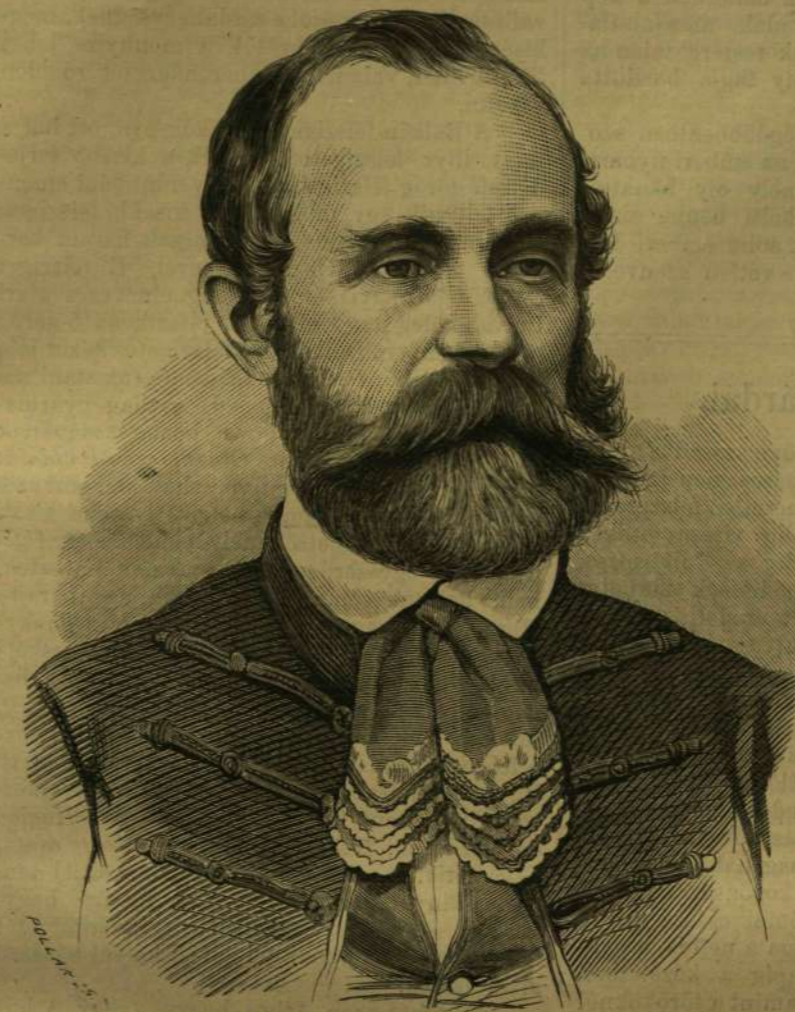
mulva terjedelmes jóságokat vehetett haszonbérbe, s azokon, a kiterjedt gazdaságon kívül, nagyobb mérvben kezdett foglalkozni a szeszgyártással, a malomipar fejlesztésével, s marhatenyésztéssel.

E foglalkozásaiból az 1848-ki mozgalmak zavarták ki, melyek eddigi fáradozásai gyümölcsöt egyszerre elsöpörték. A fellázadt oláhság az ő birtokait is teljesen elpusztította és kirabolta, sőt Kis-Enyeden az ő házába menekült

ban, esüggedetlenül kezdte újból az életet. S pályájának ez volt forduló pontja, a mely nem csak önmagára, de az erdélyi részekre is nevezetes hatást gyakorolt. Ő állította ugyanis Erdélyben Kolozsvárt az első nagyobb szeszgyárt, a melyben a lepároltatásnál a gőz szerepelt. 1851-ben keletkezett első, 1853-ban második ily gyára, a melyek ugyszólva alapját vetették meg ez országrészben a szeszipar okszerű fejlődésének.

fajok természetése is, mert maga meghozatván a súlyosabb bánati buzákat, a gazda-közön-ség közt kiosztotta, annak természetére buz-dított; s ma már, ha az aratás kielégítő, az erdélyi részek képesek az ottani műmalmokat a kellő mennyiségű nyersanyaggal ellátni.

Gyári vállalatainál a czélszerű berendezésen kívül folytonos lépést tartott a külföldön hasznosnak tapasztalt fejlődéssel, s minden gyakorlati újítást azonnal életbeléptetett.

PÉTERY KÁROLY.

(† 1877. okt. 21.)

ZSIGMOND ELEK.

(† 1877. szept. 14.)

A HÁBORUBÓL. — ORVOSOK MŰKÖDÉSE A SZINANKÖJI CSATATÉREN.

Általában barátja s előmozdítója volt a hasznos újításoknak. Felismerve, hogy csak egy példát említsünk, a fotogén-világítás nagy jövőjét, előbb Oláhországban Plojesten állított petroleum-tisztító gyárat, később Maramarosban s hazánk több vidékén költségves kutatásokat eszközölt az ásványolaj kibányászására, de fájdalom, óhajtott siker nélkül.

Gyári vállalkozásain kívül is az ipari téren forgolódott folyóvást, majd mint bérlő, élmelezési vállalkozó, sörfőző és nagyszerű sütőde felállítója stb.

Egyik vállalatával támogatta a másikat, tervszerűleg. Hogy szeszgyárainak foglalkozást adjon, 135 község pálinka-regaléját haszonbérrelte ki; szeszgyárjai és gőzmalma hónaponta 9800 vámmáza gabonát dolgoztak fel, s a szeszgyártással összekötött marhahizlálóból évenként 800 darab ökröt került a bécsi piacra s 3—400 sertést a kőbányai vásárra. S mennyi embernek adott kenyeret! Gyáraiban 44 segéd-személyt (havonként 2200 forint fizetéssel) és 120 munkást (havonként 2400 forint bérrel) foglalkoztatott.

Ekkép bebizonyítván, hogy az értelmiséggel párosult szorgalom csekély alapról is messze kiható sikerre vezet, miután megérté, hogy vállalatának legnagyobb része nem csak sikerült, de jövőre is biztosítva van: a tevékenységtől ez előtt két évvel méltó nyugalomba vonulhatott, s virágzó üzleteit a technikai tudományokban képzett két fiára, Dezsőre és Ákosra hagyta, kik a mit ő kezdeményezett s teremtett, azt fenntartani s tovább fejleszteni képesek.

Zsigmond Elek „Erdély első iparosa” nevét érdemelte ki. Mint ilyen, s a társadalmi téren más tekintetben is, mint buzgó hazafi, hasznos polgár és valódi emberbarát, köztiszteletet vívott ki magának. Mint polgár és ember szép példáját adta önzetlenségének 1857-ben, midőn a roppant fagy miatt beállott lisztárvalás és szükség idején lisztkészítményeit az azelőtti árban adta a közönségnek. Ez nagyjótétemény volt akkor, s azért Kolozsvár közönsége küldöttségileg mondott neki köszönetet s a nép fátylós zenével tisztelte meg.

Polgári érdemeinek elismerése volt az is, hogy a városi képviselőnek mind végig tagja, a kereskedelmi és iparkamarának pedig 15 éven át alelnöke volt.

A megérdemelt nyugalmat azonban csak kevés ideig élvezhette. Ez év elején betegkedni kezdett, s egészsége helyreállítása végett a nyárón Gleichenbergbe utazott, de hasztalan. Már augusztus végén hazakellett, s itt szerető családjá karjai közt szeptember 14-én elhunyt. Halála méltó részvételt keltett. Szolgálon munkás élete buzditó példásul azon körben, a honnan anyagi téren való előhaladásunk legsikeresebben várható!

A sebesültek között.

A sziankői csata utáni éjszaka egy szomorú jelenetet tüntet föl ma egyik képünk. Vad, viharos éjszaka van, a szél éles záporos-torokkal csapkodja a vidéket, s a sötét éjszakában olykor-olykor egy-egy villám gyújt pillanatnyi világot, melyet rémes bömbölő ézengés kísér.

A csatatérhalottjainak agyát puhára áztatja az eső és elmossa a vérnyomokat. De a félig halottak, a sebesültek csak kínjaink fokozóját érzik a haragzó természetben. Hiszen egy talpalatnyi száraz, a hová lehajtsák véres fejüket, s szétmarcangolt tagjaikat éles késként éri minden egyes esőcsep. Csak némelyiknek akad egy kis szalma teste alá, az is csatától és vizes, s az állat is megvetné fekhelynek. Ott dideregnek a szegény nyomorultak, a hidegtől reszkető tagokkal, míg belsejükből a pokol tüzezt érzik lobogni, s szemükből az emésztő láz lángja ég.

Még boldognak látszik az az egyik alak, mely az alomszalma alá húzhatta be testét, s csak fejtét veri a zivatar. Nem törődik vele, vagy tán nem bír törődni, hogy sebesült társa vonagló kínjaiban reá nehezedik testével.

A fekete csuklyás alakok lámpással, orvos-sággal, itallal és orvosi műszerekkel kezükben sorra nézik a szegény áldozatokat. Egyiknek lábát találta a golyó, oly veszeltyesen, hogy le kell vágni. Ott fekszik letartva, mialatt lámpával világitják meg a beteg tagot és ott áll az orvos a borzasztó fűrészzel kezében.

A háttéri két sátorban bizonynyal a még sulyosabban sebesültek vannak elhelyezve, míg az előtte ülők és fekvők arczán a fájdalom, a szenvedett kín torzvonásai látszanak. Némelyik már megkapta az első sebekelőt, míg másokra még sor se került. Az előtérben a kép közepe táján ül egy csuklyás alak, mozdulatlanul. Bizonyára sebesült, kinek testére talán az egészségügyi csapat valamely tagja borította saját köpenyét.

Az egész képen az a megdöbbentően szomorú színezet ömlik el, mely az emberi nyomorúságoknak oly sajátja, s mely oly bánattal tölti el a néző szívét, s felkelti benne azt a kérdést: „Hát már nem lesz soha emberi történelem, a mely számon kérné e véten szenvedések büns okozót?”

Az Athos zárdái.

Ismét, mint már többször e században, délkelet felé fordul Európa összes népeinek figyelmé. Ama nagy, de szerencsétlen felszigetre, melynek, csaknem a meddig visszanyulik a történelmi emlékezés, mindig az volt sorsa, hogy belviszályos s idegen hódítások színhelye legyen. Egyetlenegyszer volt eredeti s magas fokozatú műveltség színhelye; csak egyszer tudta népeinek egy részét visszavereni a külföldi hódítóit: a régi görög államok fénykorában; azóta, mintha csak a hódoltságra volna rendeltetve a szerencsétlen ország, csak váltották egymást a hódító népek. Először a rómaiak tették tartományukká az egész felszigetet. És oly teljes volt ezen meghódítás, annyira elveszté a görög nép egykori szabadságának csak emlékeztét is, hogy nem csak a közönségesen ugynevezett görög császárok római császároknak kívántak nevezetnie, de maga a nép is, a győzők nevét fölvevén, mai napig a közelében rómaiak nevezi magát, valamint a törököknél is Bosznia kivételével az egész európai Törökország jelölésére még ma is használatik *Rum-eli*, azaz római föld kifejezés. Mellőzve a görög eredménytelen rablói betöréseit, második nagy hódítások tekintendők a szlávok beözönlése, mely a 6-ik század elejétől a 10-ik kezdetéig tartott. Ezen bár mivelletlen, de erőteljes törzsek a görögöktől csak is a vallást vették át, míg ősi nyelvüket nemcsak hogy tisztán megtartották, de egyes kifejezéseiket még az új görög nyelvbe is átvitték. Harmadik elfoglalása végre az országnak a törökök által történt. Kezdődik ezen hódítás Gallipolin 1357-ben történt bevétele, s végződik II. Mohammednek 1481-ben bekövetkezett halálával.

Mi volt hát az a szellemi hatalom, mely a legyőzött szláv néptörzseket, valamint a görögöket szomorú sorsukban több mint négy századon keresztül vizsgáltá és fentartá, mely e két, különben egymást gyűlölő népfajtt mégis összekapcsolta ugyanazon egy cél, a török uralom megdöntésére irányzott törekvésben? Nem más, mint a két népnek közös, görög orthodox, vagyis ó-hitű vallása. A mi mindenütt feltűnik kelet tartományában, hogy nem annyira a nyelv- vagy fajrokonság, mint a vallási egység köti össze az embereket, ugyanez tapasztalható már az európai Törökország keresztényeinél is. Sokkal közelebbállónak érzi magát például Bosznia ó-hitű lakosa a görögöz, mint hasonló nyelvű, de római katolikus avagy mohamedán szomszédjához. Természetes. Hiszen nem is volna képes ezen saját benső léttel oly kevéssé bíró egyház mégis oly lelkesítő és fentartó hatást gyakorolni híveire, ha más felekezetek ellenében oly kizáró nem volna. Mindazonáltal nagyon érdekes betekinteni egyszer ezen vallásnak ugyszólván műhelyébe, megismerkedni hivi gondolkodásmódjával, valamint azon gyümölcsökkel, melyeket vallásos érzések megérlelt.

Erre nézve mindenesetre legmélyebb belátást az Athos hegység zárdáinak meglátogatásával nyerünk. Az Athos zárdái ugyanis az ó-hitűek vallási felfogásában csaknem ugyanazon helyet foglalják el, melyet a Vatikán a római-katolika egyházban. Központját képezi ezen zárdahegység a keleti egyház Magyarország Csongrád-özeánján és a Jeges-tengertől Egyiptomig terjedő birodalmának. És a mint alább látandjuk, ezen vallási felfogás nem pusztán eszménykép, nem valami elvont hitágazat, hanem igen gyakorlati következményekkel bíró és

életbe átmennő közvélemény. A görög világ minden tartományából folynak ide a vallási buzgóság arany források, és a fentebb említett nagy birodalom fejedelméi vetelkedtek egymással a zárdák mesés gazdagsági építkezésében és felszerelésében. De mielőtt bővebben szólnánk vallásos jelentőségéről e zárdahegységnek, megkísérjük földrajzi fekvését, a mennyire lehet történelmét, valamint belberendezését röviden vázolni.

A Balkán-félsziget kellő közepén, ott hol a nagy illyr félszigetből elválnak a kisebb terjedelmű görög félsziget, mintegy mintájával emennek feltűnik egy még sokkal kisebb félsziget, ellátva — csodálatos — ugyancsak három karalaku keskeny félszigetekével. E félsziget *Chalkidike* vagyis érchezegység elnevezés alatt tudvaleg nagy szerepet játszik az ó-görög történelemben. De kinyúló félszigetei közül is a két nyugotibb, *Pallene* és *Sithonia* (mostani nevükön *Kassandra* és *Longos*) gazdag gyarmatoknak, s utóbb hatalmas köztársaságoknak volt szülőföldje. Elég, ha *Olynthos* és *Potidaieit* említjük, melyek gyakran nagyhatalomként színpeltek a görög államok belviszályában. Csak a harmadik félszigetről, melyet jellemzően *Akténak*, azaz egyszerűen tengerpartnak neveztek, nem hallunk semmit. Említetik ugyan rajt Herodot által egy pár városka, valamint Thykuides is megőrizte egy pár barbár törzsokeje nevét, de ezentul hallgatnak történelem s hagyomány, és csak annyi bizonyos, hogy görög műveltség és görög államképződés színhelye ez a félsziget sohasem volt. De nem is lehetett. Ugyanis e félsziget, mely épen zárdái következtében ma szent hegységnek (görögül: *Hagion oros*, szerbül: *Sveta gora*, alszul: *Monte santo*) nevezetik, nem más mint egy az Aegaei tengerbe kinyúló, erdővel borított hosszú hegygerincz, s ép ezért a termékeny szántóföldet igénylő gyarmatoknak telepítési helyül egészen alkalmatlan.

Ez tehát azon Athos hegység vagy Athos félsziget, melynek zárdáiról szólni akarunk. Nem szakadozott hegység, se nem olyan alak, hogy mint ferde sík csak egyik oldalán magaslanék ki a félszigetnek, hanem csendesen s lejtősen emelkedik fel mindkét partról a félsziget közepe felé, míg nem végén a széles és magas Athos csúcs emelkedik ki, látszólag a tenger fenekéből. Az utazók mind valóságos élmegáztatással beszélnek e hegységnek tájnépszerűségeiről. Gyönyörű öserdő fedt be az egész hegylanczot, és az utazó szeme mégis itt-ott megpillanthatja a két tengerből néző nap sugaraiban csillogó tükröt. Alant a parton, jókora távolságban egymástól és falakkal körülvéve magaslanak ki középkori kastélyokként a zárdák, és magányosságukkal búskomor érzelmeiket gerjesztenek a természet gyönyörű felett üjongó szivünkben. A zárdá-kastélyok és remete-községek sorrendje északkelettől a félszigeten lefelé és ismét föl-felé menve a következő:

Chilandari, Ajo Vassilio, Sphigmenu, Vato-pedi, Pandokratora, Stavronikita, Iviron, Mylopotamu, Philotheu, Karakalo, Aja Lavra, Aja Anna, Ajo Pavlo, Ajo Dionysio, Ajo Gregorio, Sinopetra, Ajo Nikola, Xeropotamu, Russico, Xenophu, Dokiaron, Kastamonitu, Zographu, végre a félsziget közepén, annak egyetlen hegységében, *Karyaes* városában, a *Protaton*, (azaz: első) nevezeti zárdá.

Hogy az ókorból alig jött hozzánk valami hír e félszigetet illetőleg, már fentebb említettük. De még évszámításunk első századából sem hallunk egyebet üres hozzászólásoknál és gyermekek legendáknál. Egyike például e legendáknak Ilymódon beszéli el a zárdák alapításának történelmét: Szűz Mária sz. János apostol társaságában meglátogatván a Cyprus szigetén tartózkodó sz. Lázárt, hajótörést szenvedt, s utitársával épen ott lépett szárazföldre, a hol most az Iviron nevezeti zárdá, akkortájt pedig a pogány isteneknek egy nagy temploma állott. És alig hogy a földre tette volna lábát a szent szűz, a templomban levő bálványok retentő hangon kiáltani kezdenek: „Nézzétek, nézzétek, ime itt jő az istennek anyja, siessetek és boruljatok le előtte.” Mely szóra mind maguk, mind a legnagyobb, az Athos csücsán elhelyezett Jupiter-bálvány hanyatt esvén, összetörték. Az Athontákt erre, leborulván szűz Mária előtt, a kereszténységet fölvevők, templomukat megtisztították, s folajánlották a megváltó anyjának.

Ha az eféle legendákat nem tekintve, esu-

pán a történelmi okmányok adataihoz ragaszkodunk, abban kell megállapodnunk, hogy a Krisztus utáni 960-ik év előtt a mai zárdák közül semmi esetre sem állott fenn egyetlenegy sem. Remete ugyan volt már azelőtt is elég a szenthegységen, sőt bizonyos szervezete is létezett már, a mennyiben a karyaes-i központi remete tekintetett előjárójául és szóvivőjéül az összes remetéségnek; de zárdákban élő szervezetek, ezek a szegények bizony még nem voltak, hanem csak úgy maga egyedül kereste kiki azon kevés eleséget, a mit élete fentartására igényelt. Nagy változás történt ezen állapotokon a 10-ik század második felében. Ekkor, Flavius Romanus császár idejében, jön Konstantinápolyból az Athosra sz. Athanasius, ki méltán tekintetik az egész zárdaintézmény atyjának és megalapítójának. Ezen — a hasonnevű, de sokkal előbb élt alexandriai érsekkel össze nem tévesztendő — szentje a keleti egyháznak építő fel, a császári kincstár segélyével, a sz. Lavra zárdát, mely mintául szolgál az összes jelenleg létező zárdáknak. Kemény harcza került ugyan, mint minden változás, ezen magában véve oly természetes és üdvös újítás is. A független szabadságban élő remeték, vesélyeztetve gondolván ezen példa által a dolgok megszokott és megszeretett rendjét, eget és földet mozgósába hoztak, hogy megbuktassák az újító művét. Hiába. Athanasius győzött a császári udvarnál, zárdája erős falakkal kerített be, s idő folyamával lecsendesült a remeték dühe is, elanyira, hogy végre magok kezdenék új zárdák építéséhez, s alvételük magokat még a császár által hozott zárdái rendszabályoknak is.

A dolgok új rendje megállapítván, nincs mit felemlítenie mást a történelemnek, mint hogy folyton nőtt a zárdáknak mind száma, mind gazdagsága. Csak egyszer még (s ezuttal utolszor) kellett közbelépnie a császári hatalomnak, hogy rendet s békét teremtsen ott, homvá rendet s békét keresni jöttek az emberek.

Az új vizálynak épen az volt oka, a mi jót előidézet az új berendezés: a hirtelen meggazdagodás. Az új zárdák határainak megállapítása, egyes gazdagabb szervezetek szorakódása, a jóllet előidézte elpuhultság s elvilágiasodás megannyi okul szolgálta a barátok közti egyenetlenségre, perlekedésre és versenységre. A féltelen dühögés olyokra emelkedvén, hogy már azon volnának a barátok, hogy végkép oda hagyják az egész félszigetet, végre, körülbelül 70 évvel az első zárdá megállapítása után, megmenté az intézményt Konstantin Monomachos császár, megállapítván azon szabályzatot, azon külső és belső rendtartást, mely még mai napig is érvényben van, és a zárdáknak egyfelől külső gyarapodását, de másfelől belső rendjének és vezeklési jellegének megőrzését is biztosítja. A belviszályok kiegyenlítésével a történelemnek nincs több dolga e zárdákkal; mert a külvilágyok azokat lényegükben teljesen érintetlenül hagyták mind e napig. Azon nemes rablók bandájja, mely az ugynevezett latin császárságot állítá fel Konstantinápolyban, csak falait tudta tördelni a szent zárdáknak, de tekintélyét nemcsak hogy nem törte meg, hanem még erősítette az igazhívők szíve fölött, s a latin uralom megszüntével sokszorozott fénylen támadtak fel romjaikból a zárdakastélyok. A hódító török szultánoknak végre midenek között legelőször az Athos lakossága hódolt meg, s e készségért nyert oly szabaddalmakat, hogy a zárdahatóság engedelmé nélkül nemcsak török, de még keresztényen idegen sem teheti lábát a félszigetre, és a szultán csak annyiban gyakorol rá fönhatóságot, hogy egy kis török csapatot tart *Karyaes*-ben és szerény évi adót fizettet magának.

A mi végre a belberendezést illeti, ez az intézmény előállásának megfelelőleg négyféle. Vannak a szenthegységen zárdalakok vagy szervezetek és vannak remeték; e két osztálynak mindenike ismét szigorub vagy enyhébb szabályzatot követ. A zárdák között azok, melyek a szigorubb szabályzattal bírnak, *Coenobiáknak* neveztetnek. Ezekben az élethozsziagan uralkodó apátnak feltétlenül engedelmeskedni, s előtte minden alkalommal leborulni tartozik minden egyes barát. Itt az egyesnek nincs sem joga, sem birtoka, s egyenlő ételben, ruhában, ha kell, ápolásban részesül minden társával, még az apáttal is. Sok tekintetben elütnek ezektől az enyhébb szabályzatu vagy ugynevezett „önelhatározó” zárdák (idiorhythmia mo-

nasteria). Itt mindig csak egy vére választatik az előjáróság, még pedig több személyben, hogy soha egyeduralom ki ne fejlődjék. A szerzetes szabadon rendelkezhetik vagyona felett, külön lakást bérelhet magának tetszés szerint, ételről, ruháról maga gondoskodik, s többnyire csak az isteni tisztelet és a közgyűlés alkalmával jő érintkezésbe társaival. Hasonló viszonyban mint a szervezetek, áll egymáshoz a remeték két osztálya is. Ezek közül az enyhébb csak „elvonult”-nak (anachoretos), a szigorubb ellenben „önkínzósnak” (asketes) mondatik. Ez elnevezések köztelenen kifejezők. Az elvonult remete nem él még teljes magánosságban. Fizet a zárdáknak egyszer-mindenkorra egy bizonyos meghatározott összeget. Ennek fejében, élete betöltéséig mind maga, mind egy vagy két társa, illetőleg szolgája, részére nyer: először egy kis kápolnával összekötött házacskát, valamely zárdától 1—2 órányi távolságban; továbbá zöldségre való kertet, szőlőt, végre egynehány dió-, mandola- és cseresznyefát. Mindezzel élhet kénye-kedve szerint, naponta háromszor imádkozik a kápolnában, vasárnaponként eljár a zárdátemplomba, és különben nem törődik a világgal semmit.

Egészen más az önkínzó élete. Az ilyen állapot elviselésére már csak az olyan éleltunt ember vállalkozhatik, kinek világ- és embergyűlölete fölöslegessé, sőt terhessé teszi még egyetlen ember társaságát is. Nem is kell az ilyennek ház, kert vagy szőlőhegy. Az öserdő legregényesebb pontjain, kiszögellő sziklacsupokon, vagy az árnyékos völgyek valamelyik zugában tűnnek fel gyunyhói vagy barlanglakásai az igazság eme tökéletesen begyakorlott mestereinek (az asketes szónak ez az eredeti jelentése.) Ezek is, mint az előbbieket, saját kezök munkájával keresik kenyerüket, amde sem kerttel, sem szőlőhegygel vagy gyümölcsfákkal nem bírnak, és bort egyáltalában nem isznak.

Az erdő vad gyümölcsei, egy kis babultétvény és a zárdából szolgáltatott kétszersült kenyér: ebben áll eledelük egész évben. És ha épen nincsenek elfoglalva sem eledelők keresésével, sem imádkozással, akkor szöveteiket készítenek, rózsaszalagot gyártanak, fából vagy szaruból faragványokat csinálnak, vagy a szenteket ábrázoló kis képeket festenek, s mindezt elviszik a zárdába s kicserélik kétszersültért és ruháért. Ünnepeken vagy a zárdákba, vagy saját templomukba mennek. Mert vannak helyek a félszigeten, s neveiket a zárdák között fel is említtük, hol e remeték, bár teljesen elkülönítve élnek, mégis ugyszólván községet képeznek együtt, s közös templommal is bírnak. Ide járnak le az egyes remeték, s itt végzik el ünnepeken azon imádkozást, melynek a hét-köznap órából is legalább nyolczat kell szentelniök.

Főlemlítettük már, hogy egyszer, de épen csak egyszer, volt vesélyeztetve a keleti keresztényiség e nagy vezeklő intézete a gazdagság által. De azóta a zárdáknak sem anyagi folytonos gyarapodása a jólletre és fényezésre, sem tekintélyüknek három világrészre kiterjedése, külső világi hatalom utáni kapkodásra a barátokat rá nem bírhatta. Mi ennek az emberi nem történelmében majdnem páratlan jelenségnek az oka? Mi szülte azt, hogy sz. Péter patrimoniama elenyészett, a sz. Basilius alkotta, csaknem egyenlő koru község ellenben fennáll, és fennálland minden emberi számítás szerint még sokáig? Nem más, mint az, hogy ez intézmény soha a világgal alkuba nem bocsátkozott, egyházi jellegét híven megőrizte, és soha sem engedett legkevesebbet is azon szigorú szabályokból, melyeket a 4-ik században élt kappadociai sz. Basilius a keleti világ szerzetési részére meghagyott. Ezen rendszabályok is, megegyezőleg a nyugoti szervezetekével, az engedelmesség, szegénység és szüzieség hármás fogadási-tételében összpontosulnak. De tökéletesebb, szigorubb betöltése e fogadásoknak az Athos szerzeteséinél már alig képzelhető e világon. Az engedelmességben — legalább a szigorubb szabályzatu zárdákban — elmennek az egyéni akarat teljes kiirtásáig; a szegénységet — ezen zárdákban — oly betűszerinti értelemben veszik, hogy egyáltalában semmivel sem szabad bírnia az egyes barátoknak. De az „önelhatározó” zárdákban is legalább annyiban meg van szorítva a vagyonnal való szabad rendelkezés, hogy étel és ruha dolgában még a legjobb módú szerzetes is szigoruan le van kötve az általános szabá-

lyok megtartására; nevezetesen: mindenféle állat húst — a halakat kivéve — egyáltalán tilos enni; böjt idején — a mi pedig nyolcz hava az évnek — tilos ezentul még a hal, a tojás, sőt az olaj is. Ruhát és egyéb kényelmet illetőleg semminemű vászon ágynemű vagy fehérruha nem tűrtik; még az ing is gnyajból készült, ágyul pedig közönséges durva szőnyeg használnak. Olló vagy beretva egész ismeretlen dolog az Athoson, és ha igen hosszúra nő meg a haj, összefonva föltekertetik a magas fekete kalap alá. Mind e sanyargatásoknál azonban sokkal elviselhetlenebbek a virasztások. A nyugoti egyházban is megvannak az ugynevezett vigiliák, de oly kiterjedésben, oly következetességel, mint az Athos zárdákban sehol sem gyakoroltatnak. Ezen, görögösen *agrypnia*knak nevezett virasztások tulajdonképen napirenden vannak nálók, mert minden éjjelből legalább négy órát kell imádkozásra fordítani. De nem így az ünnepek előestéjén. Ekkor egész éjjel nem szünek meg ének, ima és misemondás, és napkelté után kezdődik csak még a rendes istentisztelet, sőt van rá eset, hogy egyes rajongók, nem elégedvén meg ezen kínzással, huszonkét órát is kitartanak folytonos imával és virasztással, mignem erőtlennül rognak össze. A mi végre a szüzieséget illeti, ennek legjobban ellenőrei maguk a barátok. Ők vizik sajátjukon az idegeneket a nagy hajókról a félszigetre, és a szárazföld felé ők állítottak öröket, hogy soha nő a félszigetre lábát ne tehessen. Még a török csapat vezérének is hárem nélkül kell folytatni szomorú napjait. Az Athos hegység nem születik ember, csak meghal — de köny és emlékejel nélkül.

Ime így élnek, így halnak az Athos hegység vezeklői. De épen mivel itt oly rideg és szigorú komolysággal veszik a bűnbánatot, a kéjnek soha nem hódolnak, a világ örömeiről teljesen lemondanak, ép ezért kívánczik ide annyi bűnös a görög egyház nagy birodalmából, és ezért oly nagy, oly állandó ez intézmény tekintélye és befolyása a népre. Kérdés ugyan, vajjon valóban a lemondásban, a földi öröm megvetésében a test sanyargatásában áll-e az igazi bűnbánat; kérdés, nem helyesebb és keresztényezh még méltóbb-e megküzdeni a világgal, mint visszavonulni abból a magányba, hol senkivel jót nem cselekedhetünk; de a ki már nem talál magában erőt szembeállni a világgal, a ki csaendét óhajt, a ki nyugalom után soha hajtózik s a világtól nem vár, nem kíván többé semmit, az nem találhat jobb helyet magának, mint az Athos zárdáit!

Jurány Gusztáv.

SERVADAC HECTOR

KALANDOS VÁNDORLÁSA A NAPRENSZEREN ÁT

VERNE GYULÁTÓL.

MÁSODIK RÉSZ. — TIZEDIK FEJEZET.

A Saturnus világa.

Egy hónap ismét eltelt. A Gallia folytatta pályáját, s vitte magával kised népet, világot hatoltak be e kised, s a sors által egymásra utalt nép kebelébe; azokat egyedül Hakabut Iszak képviselte, a maga önzésével, fősvény szívtelességével, mely még itt is azon volt, hogy lehetőségig kizsákmányolja a helyzetet. A többiek ugy tekintették magokat, mint egy a föld körül evező hajó utasai, kiknek minden igyekezete arra irányul, hogy hosszú (két évig tartó!) együtt utazásukban magoknak s egymásnak minél kellemesebbé tegyék a kényszer által reájok parancsolt helyzetet. Várták az új végét, s a megérkezést az otthoni révdbe. Igaz, hogy nem várhatták azt sulyos aggodalmak nélkül; mert kérdés volt, — feltéve, hogy Palmyrin Rosette számításai egészen helyesek, s ők a két év elteltével ismét a földre érkeznek, — nem lesz-e az összehatózó olyan természetű, hogy végveszélyt hozzon mindnyájukra, ha addig el nem vesznek is.

A rájuk következő január 15-én volt a

Gallia legnagyobb naptávolát elérendő; attól kezdve ismét közeledni fog a földhez és naphoz; de még kilenc-tíz hónap is el fog telni, míg annyira közel juthatnak a meleg forrásokhoz, hogy a Gallia földje ismét termékeny lehessen, s a *Hanza* és a *Dobryna* embereket és állatokat megint a Kunyhó-szigetre szállíthasson vissza. Addig a tűzőkádó hegy természeti melegétől kell táplálkozniok: s hátha ennek tűzforrása és melege ki talál, valamely előre nem látható okból, fogyni addig? Ez a rémes gondolat sokszor nyugtalanította a kis társaság azon tagjait, a kik ilyes gondolatokra képesek voltak: Servadacot, Timaseff grófot és Procop hadnagyot. Mert, mint minden csillagnak a világűrben (s minél kisebb, annál hamarabb) a Gallianak is az a sorsa: hogy kiégjen egyszer, s kihajjon végkép, ha belső melege kitombolta magát. És ha ez épen a most rájuk viradó esztendő folyamában, addig történnék, míg ők is a Galliaira vannak még lánczolva? — Eddig ugyan a jelek nem mutatták, hogy e veszedelem közelednék. A vulkán belseje egyenlő erővel

A *Dobryna* könyvtára eléggé el volt látva a csillagászatra vonatkozó, legalább elemi művekkel, hogy a naprendszer e nevezetes tagjáról a legszükségesebb ismeretekhez juthassanak, miután Palmyrin Rosette sokkal inkább el volt foglalva saját szemléletével, mintsem ráért vagy hajlandó lett volna lecskét adni nekik a Saturnus ismeretéből. A könyvből kiolvasták, hogy a Saturnus 29 földi év és 167 nap alatt teszi meg körutját a nap körül, óránként 8858 lieunyi sebességgel; pályája 2287 millió lieunyi vonalt ír le, (mellőzve a századrészeket, a mint Ben-Zouf szokta mondani). A bolygó testének kerülete, egyenlítőjénél, 90,380 lieu; területe 40 milliárd négyzet kilométer, űrmértéke 666 milliárd köbkilométer. Egészben véve 735-szörte nagyobb a földnél, sulya azonban csak mintegy 100 akkora, mint a földé, miből következik, hogy tömörsége még a víznél is csekélyebb. Tengelye körül tíz óra 29 perc közül fordul meg, minél fogva egy Saturnus-év 24,630 Saturnus-napból áll; évszakai, tekintve tengelyének erős elhajlását pályája lapjától, élesen

központja felé tömörülve, egyenlítője körül visszahagyta magából tömegének egy részét, mely ismét három részre válva, gyűrűkben keríti a planéta testét s fogja körüli az idők végeig, ha valamely belső ok darabokra nem töri e gyűrűket, a mikor darabjaikból megannyi holdak lesznek. A Saturnusról magáról nézve, abban a perczben, mikor a gyűrűk, mint óriási szivárvány köríve, a szemlélőnek feje fölött a zeniten állanak, egyetlen fényes övnek látszanak; de kissé oldalról nézve világosan meg lehet egymástól a három gyűrűt különböztetni.

A Galliáról nézve, mikor annak láthatárán a Saturnus felkelében volt, maga a planéta mint setét tojásdad test látszik felemelkedni a Gallia tengeréből, köríve, gyűrűi fényboltozatától, míg a láthatár körökörül csillagok fénypontjaival ragyogott behintve!

(Folyt. követh.)

A SATURNUS ÉS HOLDJAI.

A SATURNUS ÉS GYÜRŰI.

SERVADAC HECTOR VÁNDORLÁSA.

égett folyvást. Láváját egyenletes módon hánytá ki magából, s az folyvást olvadásban tartotta a köröskörül befagyott tengert, azon a kis környékben, hova tüzes hullámai ömlöttek.

December 15 dikén a Gallia 216 millió lieunyre volt a naptól, közel már pályája nagy tengelyének végpontjához; most már havonként nem haladott többet 11—12 millió lieunén.

E rémletes távolban egy új világ tűnt föl a Gallia-lakók, s különös a Palmyrin Rosette vizsgáló szeméi előtt. A Saturnus világa, melynek pályakörébe a Jupitér után érkeztek világ-utassaink. A két nagy planetához való közelségük azonban nagyon különböző volt. Jupitert alig 13 millió lieunyi távolság szemlélhették; míg a gyűrűs planetától nem kevesebb mint 173 millió lieunyi távolság választotta el, s így annak zavaró hatásától utjokra mitsem tarthattak. De ez a távolság is kétszerte kisebb volt, mintha a földről nézték volna a Saturnust, melyet innen sokkal jobban szemügyre vehettek annál fogva.

megkülönböztethetők s egyenként körülbelül 7—7 földi év tartamuk.

De a mi a Saturnus-lakók (ha vannak!) éjeit, a naptól való rengeteg távolság dacára, fényesekké teszi: első sorban a nyolcz hold, mely e planetát folyvást körül udvarolja, s melyek közül hat elég közel van hozzá arra, hogy fényesen világítsanak éjein. E holdak nevei nagyon mythologiaiak, a földi csillagász szótárban: Midás, Eucelades, Téthys, Dióne, Rhéa, Titán, Hyperion és Jápet. A legközelebb járó, a Midás, csak huszonhét órát vesz igénybe egy körutjára, ursa körül; míg a Jápet, a legmesszebbi, hetvenkilenc napot; amaz csak 34 ezer, emez 910 ezer lieunyi távolságra jár a Saturnus felületétől.

De holdjainál még több fényt ad a Saturnus éjeinek: három gyűrűje. Ő az egyetlen planéta, mely gyűrűkkel van körülvéve. Mintha az örökkévaló meg akarta volna mutatni a föld lakóinak, a planeták eredetének és képződésének módját: jelt hagyott arról a Saturnuson, a mint testének tömege összebb húzódtott

Egyveleg.

A villanyosság mint — kocsis. Az amerikai „Live Stock Journal“ szerint a villanyosságot lovak hajtatására kezdik használni Amerikában. A kocsis ülése alá villanydelejes vasdarabot alkalmaznak, melyből sodrony vezet a lószerszámon végig a zabolához, míg egy másik sodrony a nyeregtagtához van vezetve, úgy hogy az állat hátgerince valóságos delejes körnek képezi egy részét. Egy hirtelen jövő villanyütés, melyet a kocsis tetszés szerinti időben alkalmazhat, a legdühösebben elvadult lovat is megállásra bírja, míg a kisebb ütések bámulatosan ügyes járásra és ha kell, gyorsaságra készítethetik a leggyarababb gebét is.

Különös kut. Wise County-ban, Észak-Amerikának Texas nevű államában igen sajátosságos kut ejti bámulatba e környék lakóit. Noha e kut 110 lábnyi mély, s az évnél bármely szakában bőven ad vizet, valahányszor 12 óráig egy huzomban északi szél fúj, egy csöpp vizet sem lehet abból meríteni. A víz egészen eltűnik belőle s csak később kerül vissza.

A műcsarnok.

Lassankint mégis csak haladunk, már a mennyire egy szegény nemzetől telhetik. Más országok, igaz, boldogabbak; azoknak a kormányok emelnek kulturális és műintézeteket, melyeknek feladata a nemzet szellemi előhaladásának emeltyüit képezni, a „felsőbb“ gondviselés látja el őket azokkal az eszközökkel, melyek nélkül magasabb fejlődés nem képzelhető, a nélkül, hogy egy fillérrel kellene hozzájárulniok azok létesítéséhez azonkívül, a mit adóban ugyis be kellett fizetniök. Mi sokáig nem voltunk hasonló szerencsés helyzetben s a magánosok lelkesedésének kellett előállni, hogy a kormányok mulasztását pótolja. S valóban, míg Európában alig is van ország, melynek minden egyes művelődési intézete ne valamely uralkodónak lenne érczénél állandó emléke, — minálunk alig van oly művelődési intézet, melyet ne lelkes honpolgárok áldozatkészsége állított volna föl. A magánosok önkényes adományai által jutott nálunk buszke hajlékhoz a tudomány, a művészet s míg másutt majd minden közintézetet az államhatalomnak látszik keze nyoma, addig minálunk minden hasonló intézet fölött maga a nemzet szelleme lebeg.

Hű tükre az hazánk évszázados történetének, a mikor a nemzet sorsát ellenséges kormányok intézték idők hosszú során keresztül. A nemzet nemcsak önmagára volt hagyatva, de fejlődése utjába még mesterseges akadályokat is gördített a hatalom. De elég volt a nemzetnek egyszer fölismernie a helyzetet, hogy öntudatra ébredve, kezébe vegye és el ne ejtse sorsát azon a téren legalább, melyet nem korlátozhat semmi földi erőszak, mert a szellemnek a birodalma az.

S így lön akadémiánk, így színházunk, így muzeumunk s a szellem kultuszának annyi más oltára, melyen hazánk szerelmének s a nemzeti fenmaradásban vetett szent bizalomnak Vestatúzeit ápoljuk s kialudni nem engedjük többé soha.

El voltunk hagyatva sokáig. De ki merné tagadni, hogy van abban lélekemelő, elmondhatni: a mi kevesünk van, a magunk érejből telt ki. A megpróbáltatás idejét kiállottuk s diadalmasan állottuk ki. Kedvezőbb napok virradtak ránk, a mikor már nem szükséges küzdőnk akadályokkal, sőt a mikor már támogatásra is számíthat a nemzet onnan, a hol azelőtt csak ellenkezésre talált minden fejlődési törekvésünk: maga a kormány részéről.

S most karöltve haladhatnak nemzeti és általános művelődési törekvéseinkben. S haladnak is. Elmondhatjuk, hogy ezen a téren a kormány igen ügyesen tudott legyőzni minden oppozíciót, mely az előbbi kormányoknak annyi bajt okozott. Megadta magát neki, így győzte le. S ma már alig van kulturintézetünk, mely ne az állam hatalmas támogatása mellett teljesítene magasztos küldetését, még azok is, melyek nem részesülnek egyenes államsegélyben; mert hisz a művelődési áramlat olyan természetű, hogy azt nem akadályozni már hatalmas előmozdítás.

Öröm látni, hogy ez a nem akadályozott szellem mennyit tön pár év alatt a művelődés terén. Csak a fővárost tekintünk. Legszébb palotái kulturintézetek és iskolák. Minden városrésznek van legalább egy iskolája, melyre architekturail szempontból is büszkén tekintethet. Az állampénztárból, vagy legalább a kezelés alatt levő alapítványokból emelt épületek pedig messzeföldön ritkítják párjukat. A budai és lipótvárosi állagymúzeum, a vegytani és élettani intézet, új klinika, az egyetemi könyvtár, a nemzeti színház bérháza mind impozans, feltűnő paloták, s most nő a földből,

hatalmas méretekben az új dalmi-színház a sugárton. Mind néhány rövid esztendő műve csak.

... Ide szándékozunk jutni — a sugárton. Már maga is egész építészeti műtárgy-gyűjtemény stilszerű nyaralóival, nagyszabású bérházaival és középületeivel, melyek között egyenesen, büszkén vonul el a fasorokkal beültetett, fával, aszfalttal és finom poronddal borított három ösvényű utca, hosszú-hosszu vonalban.

Itt nyitják meg e hó 8-án a képzőművészetek elkészült csarnokát. Jelen lesz a király is és a trónörökös, a ki a műcsarnoknak védnöke. Ez ünnepélyes alkalom támasztá bennünk a gondolatokat, melyeknek a fentebbiekben megkísérlettük kifejezést adni, mert maga e megnyitás is élénk illusztrációja annak, a mit mondunk.

1863 tavaszán történt, hogy több buzgó hazafi törekvésének végre sikerült megalakítani a képzőművészetek országos társulatát, melyeknek nálunk ezelőtt is voltak hivatott művelői, de csak olyatén módon, mint egykor szimfóniás szöveteknek: szóróványosan, elzülve, közös kapcsolás közepont nélkül. E központot megalakítani volt a szövetkezés célja, s gróf *Andrássy Gyula* volt első elnöke. A társulat elég szerényen kezdte, — kiállításokat rendezett, a tagok évi díjaiból képeket vásárolt, azokat kisorsolta, s a tagok számára albumlapokat adott ki. De már ez is elég volt kezdetnek.

1865-ben, midőn az akadémiának már palotája volt, itt nyert a képzőművészeti társulat elhelyezést kiállításai számára. De a helyiség nem felelt meg a célnak, szűk is volt, félre is esett s a közönség gyéren látogatta és a pártolás csökkent. Hiába volt, hogy az 1867-ben kormányelnökségre hívott *Andrássy* lelépte után *Pulszky Ferenc* az új elnök s a választmány is elnökével *Ráth Györggyel* mindent elköveték a közérdeklődés nagyobb felkeltése végett. Hiába fordítottak több gondot az albumlapokra, hiába közöltek azok művészi rézmetszeteket és rézkarcokat az első évek könyvatai helyett, hiába kezdtek meg az „országos képtár“ műremekeinek kiadását, — a pártolók száma ugyan nőtt, de az még mind nem volt elég ama nagy cél elérésére, mely a társaság szeme előtt lebegett. Még az országgyűlésileg megszavazott államsegély sem adta meg az óhajtott lendületet.

Mind szilárdabb lett a meggyőződés, hogy a társulat csak akkor fogja valószínű feladatát, ha a képművészeteknek állandó otthonot teremt, művészeink, a hazában, mint a külföldön élők, műveinek találkozó helyet biztosít tisztán e célra emelt és felszerelt alkalmas helyen.

Igy született meg a műcsarnok eszméje. S már 1872 elején bizottság küldetett ki, mely ez eszme valóításáról gondoskodjék. E bizottság *Ráth György* elnöke alatt, a ki ez ügyben a legnagyobb buzgalmat fejtette ki, el is járt tisztában, s a várt eredményt biztosító első lépése az lett, hogy a minden művelődési célra örömet áldozó főváros a társulat kérelmére erre ruházta át azon jogát, hogy a sugártoni telkek közül egyet valamely kulturális céllal bíró épület számára a kisajátítási áron megvásároljon. A telek mely is választott a sugárton déli oldalán az oktagonon túl a harmadik házospartban, s az a vételár kifizetése után az építő társulattól a képzőművészeti társulat birtokába ment át s ezzel az ügy kilépve a pusztá kezdeményezés stadiumából, — a műcsarnok fölépítésére lehetett gondolni.

Ezt tetemesen megkönnyebíté, hogy a „nemzeti képesarnok-egylet“, melyet *József nádor* emlékére bold. *Kubinyi Ágoston*, a nemz. muzeum akkori igazgatója alakított, mint a képzőművészeti társulattal különben is egy-

irányú egyesület, ezzel összeolvadt s 28,748 frtnyi vagyonát a képzőművészeti társulatra ruházta. De még inkább elősegíté egy más körülmény. A megvásárolt telek ugyanis a társulat céljaira nagynak találtott, s így történt, hogy a főváros belegyűjtésével, a telek fele része 55,000 frtért eladott a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak a tervezett országos mintarajztanoda számára, melynek összeköttetése a műcsarnokkal mind a két intézet céljait elősegítheti.

A képzőművészeti társulat ugyanekkor három díjjal pályázatot hirdetett a műcsarnok építési terveire, s elhatározta, hogy az építendő műcsarnokban az iparművészeti muzeum számára is alkalmas hely engedtessek, melyért ez 6000 frt évi bért fizetend. Az építési költségek még fedezetlen részének beszerzésére külön bizottság alakult, s az e célra sorsolást rendezett 50,000 frt értékű képviselő képgyűjteményre, melynek nem egy értékes darabját hazai művészeink ajándékozták.

A műcsarnok építési terveire kihirdetett pályázat nemcsak a hazában, de a külföldön is érdekltséget költött, úgy hogy a határidőre 85 pályaterv érkezett be, csaknem fele külföldi műépítészektől. A pályabírák az első díjat (100 db. 20 frankos arany) *Láng Adolfnak*, a másodikat (60 — 20 frankos) *Halmi Andornak*, a harmadikat (40 — 20 frankos) *Förster Emilnek* ítélték oda. Az első terv mind a díszes külsőre, mind a belső berendezés czéljára nézve nézve kitűnt társai közül, tehát a kivitelre néve is ez fogadtatott el. Nem nagyszerű dolgot koncipálni, s azt miniatúr-alkalomban vinni ki, hanem a helyi viszonyokhoz mért s e helyen kivihető tervet készíteni volt a cél, s ennek a *Lángé* teljesen megfelelt.

Az ügy ezzel jó kerékágáson haladt, s most már a külvilág is nagyobb figyelmet szentelt neki. *Majláth György* országbíró elfogadván a műcsarnoki országos bizottság elnökségét, minden tőle telhetőt elkövetett az ügy érdekében, s magas állása és összeköttetési mellett sikerült megnyernie ama körök támogatását is, melyek ez ideig meglehetősen lanyhán tekintették ez egész törekvést. Felhívására már 1875. május elejéig 165,000 frt gyűlt össze, a pártfogók és alapítók részéről. Maga a királyi pár nyitá meg a fényes névsort, a trónörökösökkel, ki Ő Felsége engedelmével a társulat védnökségét is elfogadta és *József, Albrecht, Vilmos* főhercegekkel s *Mária belga királynéval*, a holdog emlékeztető *József nádor* leányával. A főváros hölgyei fényesen sikerült műelőadást rendeztek, mely 3110 frtot jövedelmezett. A fővároson kívül, mely 15,000 frtnyi alapítványt tett, majd minden nagyobb város, számostársulat és intézet s társas életünk legismertebbek nevei találhatók az alapítók sorozatában, köztük a társulat buzgó elnöke, gr. *Erdődy Sándoré*. A művészek magok hazafias készséggel siettek beküldeni a sorsolásnál nyeménnyárgyul szolgáló festményeiket.

Most már pályázatot lehetett hirdetni a műcsarnok fölépítésére is. A tervező 234,801 frtban irányozta elő azok költségeit, s a pályázatnál *Kéler Napoleon* általán-ajánlata fogadtatott el, ki 209,000 frtért vállalkozott az építés kivételére. 1875. ápril 15-én történt meg az első kapavágás, június 26-án tételtet le a sarokkő, s szept. 26-án már megkezdődött a föld felrakása.

Mivel a belső díszítés költségeire még mintegy 50,000 frtba volt szükség, ez összeg erejéig tehát a társulat törlesztési kölcsönt kötött az első hazai takarékpénztárral, kedvező föltételek mellett. A belső díszítési stucco-munkákat 30,000 frtért *Kéler Napoleon* építész, a festést *Láng Adolff* vállalta el 20,000 frtért.

Ez alatt fölépült a műcsarnok szomszédsá-

gában az országos mintarajztanoda palotája, a múcsarnokéval összehangzó izlésben, úgy hogy e kettő a sugárutnak már eddig is a legnemessebb stílus épületesoportját képezi. Még inkább szembe fog ez ötlei, ha a szomszédos, még üres telek is hasonló harmonikus stílusban épül föl, a mi meg is fog történni. Ide jön ugyanis majd a tervezett zene-akadémia és a festő-termek, mely czélra ő felsége Trefort közoktatásügyi miniszter előterjesztésére az udvartartás költségeiből 30,000 frtot engedélyezett a képzőművészeti társulatnak.

Három év alatt kellett volna a múcsarnoknak elkészülni és ime, a határidő még el sem érkezett s a pompás épület készen áll. És pedig nem az elsietés, hanem a műgond nyomaival ugy külsejében, mint benső berendezésében és díszítésében, mely méltó dicséretre válik úgy a tervező, mint az építész tehetségének és izlésének. A múcsarnok olasz renaissance stílusban épült, mint a mely a modern szükségletnek leginkább megfelel, nagy és egyszerű alakokat nyújt s azonkívül, hogy alkalmas dísz és pompa kifejtésére, mai időben a nyilvános épületeknél leginkább megszokott. Az épület kívülről, homlokzati oszlopsorával, három kapujával s nagy ablakaival tetszetős a szemnek, belső díszítése oly fényes és izléses, hogy a legmagasabb műigényeknek is megfelel. Különösen meglepő szép a lépcsőház, melyet színes márvány- és porphyrtuó-oszlopokon nyugvó boltozat s tojásdad kupola borít, folytatást nyerve az emeleti előcsarnok sikkoltozatában. Mind a kettőnek díszítése pazar gazdagságúnak mondható. Különösen a kupola és az előcsarnok mennyezetdíszítése művészi kivitelben és izlésben is ritkítja párját. A kupola a művészetek, nevezetesen a festészet, szobrászat, építészet, rajz, rézöntészet, műipar és a műtörténet személyesítései, míg az előcsarnok az Őszhang, Szépség, Valóság és Képzelt négy allegorikus alakját tünteti föl. A csarnok benső falán zöld márványlapokon arany betűkkel föl vannak vésvé a pártfogók nevei.

A lépcsőház, kupola és előcsarnok díszítésének bőven aranyozott kapiteljei és friesei *Marhenke* szobrász művei. A falfestés figurális része jeles művésznök, *Lotz* Károly legsikerültebb ilyen művei közé tartozik, míg az ornamentikái rész maga a tervező, *Láng* Adolf nagy gondallal készített sajátkezű festménye. A múcsarnok épületének szélessége 16° 4' 5", mélysége mintegy 21°. Az egész beépített terület 330 □°. Ehhez járul a csinos parkká alakított 26 □°-nyi udvar, melynek közepén gyönyörű stíluszerű majolika kut szöketi föl vizsugarát. Fischer I. műve és ajándoka.

Az épület alsó helyiségeit a lépcsőkön és üveges folyosókon kívül *műipar-múzeum*, vagy is hivatalos nevén: „a nemzeti múzeum műipari osztálya” foglalja el három teremmel. Erre következnek a félemelet, mely szintén az iparmúzeumé, öt kiállítási és egy rajzteremmel. Végre az emeleten van a tulajdonképi a *múcsarnok*, három irodával, hét kiállítási teremmel, és a választmány számára berendezett tanács-teremmel. A kiállítási termek közül csak egy van felső világítással ellátva, míg a többiek a nagy stíluszerű ablakokon keresztül nyerik a világítást. A csarnokok ablakai színes és halvány üvegtáblákkal vannak ellátva, melyeket *Roth* üveges a kulturális intézet iránti tekintetből készített és ajándékozott.

A múcsarnok épülete nem csak egészében tesz kedvező benyomást, de sok építészetiileg érdekes részlet is van benne. Így pl. a boltozatoknál legkülönbözőbb nemei alkalmazva vannak itt, s különösen figyelemreméltó a két

nyolcszögletes terem és a lépcsőház boltozata, melynek alapidoma négy bolthajtás által bevezetett hosszán négyeszeg, mely íveken ismét négy más bolthajtás emelkedik s azok tartják az oválkupolát.

A múcsarnokban végbefejezéséhez közeleg egy a belső berendezkedés, mint az iparmúzeumi és képzőművészeti tárgyak kiállítása. Ez utóbbit hazai és külföldi jeles művészek beküldött festményei oly gazdaggá tették, hogy e tekintetben is méltó megnyitása lehet a képzőművészetek csarnokának. Magától a kiállításról annak idejében fogunk megemlékezni, míg az iparmúzeumról egy külön cikkben talál értesítést az olvasó.

Az iparmúzeum.

Európa földje megrendült. Keleti részében egy végzetes fajharcz dúl, s végi iszonyatos munkáját, olyat, mely előtt gyászba borulhat az emberiség góniusza. A midőn a nyugot nagy társadalmi kebelében lakozó nemes ösztönök föllobbanak, s az egykor dicsőségnek tartott és hirdett harczot, mely embert igaz és embert öl, már csak nyügnök érzik, oly nyügnök, mely alól menekülni kell, — a midőn ott mind nagyobb és nagyobb tért hódít az a tudat, mely azt vallja, hogy az emberiség oly szabadságra termett, melynek alapja a béke, fegyvere a munka, győzelmi bére, díja az emberiség sorsán való javítás, az emberi élet szépítése, nemesítése: akkor látjuk a keletet, mint vérzik egy vad, irtalmatlan fajharcz csapásai alatt, mint kelnek e harczból oly rémek, a melyeknek létezésében hinni szívünknek, eszünknek egyaránt nehezére esik. Igen! nehezére esik e hit, s ha valami, úgy ez a körülmény bizonyítja be legvilágosabban, hogy a korszellellem varázsvesszője nemzetünk testét megérintette, e test átalakul, a testtel átalakul az eszmék köre, s mind a kettő együtt oda vezet a szabadság útjára, melynek alapja a béke, élete a nemes irányban való tovafejlődés.

Hiszen mi már odáig jutottunk, hogy oly időben, a melyben többszomszédságunkban végzetes események folynak, melyek izgatott hatást gyakorolnak reánk, mozgalmakat idéznek elő: mi már megosztjuk a munkát. A míg egy nagy rész az események közvetlen sodrában uszik s ujj, a mint ezek hullámanak, majd remél, majd lemond vagy épen kétségbeesik, hogy ismét reméljen, addig egy kis rész félrevonul, kerüli a folyvást változó napi események sodrát, s azt teszi, mit tesz az a földmives, ki a tomboló harcz közepette is a földbe eresztí az eke vasát, előkészíti a jövőt oly munkával, mely nélkül semmi győzelem eredménye biztosítva nincs, nem lehet, mely alapföltétel, mert tőle függ a fenmaradás, a lét.

Sokra, igazán sokra vitte a magyar! S ez szerencséje. Ha valami, úgy az, hogy előre néz s oly hatalomnak rakja le alapköveit, a mely hatalom a milyen képző, oly legyőzhetetlen is, a művelődés hatalmát: ez életrevalóságának legbiztosabb s egyszersmind legszebb tanujele is.

Megszállja a hit s bizodalom ereje, a midőn a napiesemények izgalmas sodrából, kivált pedig abból a körből menekül, a melyet bizonyos blazirtság s oly neme a kosmopolitáknak szállott s rontott meg, mely kidobta magából egy kisebb kör, egy nemzet szeretetét s e szeretet helyébe tette az önzést — az az ál-világpolgárság, mely nem bír fölemelkedni az igazi világpolgárság magaslatára, oda, a hol az igazi emberszeretet tana tündököl, s leírja a tan első tételét: szeresd az összes emberiséget, hass

44. SZÁM. 1877. XXIV. ÉVFOLYAM.

abban a körben, a mely körül fog, melyre munkád áldása szállhat — vagyis nemzedék körében, melynek létele nem véletlenség, hanem törvényes kiegészítő része egy nagy egésznek. — Az a faj, mely ezt nem érti, nem bírja fölfogni, mely nem látja be, hogy hamis az a kosmopolitás, mely kivieszi az egyént a közösségből s mint öncélt kergeti polustól-polusig — czel és haszon nélkül, s hogy az igazi kosmopolitás az, mely szilárd alapon olyat létesít, a minek áldásában az emberiség osztozik — az a faj mintha fölzaporodott volna nálunk. Jól esik e körből kimenekülni s szemügyre venni azt, a mi tisztá alapon, a korszellellemel számot vetve, számot vetve a körülményekkel is, a jobb jövőt előkészíti.

Mint az ifju ara úgy csinosodik, épül-zépül Budapest sugárútján az a ház, melynek homlokzatán arany betűk azt hirdetik, hogy egyesült erők a művészet ápolására emelték. Maholnap megnyílik, s a megnyitás percétől kezdve tényezővé válik köznevelődésünk áramlatában.

Ez a díszes ház még épülőfélben volt s máris menedéket adott egy kimondhatatlanul fontos más tényezőnek is, mely eddig részekre szakadva, csak türt vendége, mostoha gyermeke volt más intézeteknek, noha létjoga kétségtelen, fontossága elébe vág nem egy intézetnek, melynek létezésé bár szintén jogosult, még sem tartozik az „égető szükségek” rovatába.

Az iparmúzeumot értjük, mely úgy a mint gyűlt, csak vendég volt, rendezetlenül egy szorongott, a mint tudott, nem volt okulás, hanem csak kíváncsiság tárgya. Már pedig idő haladtával mind több és több hang szólal meg az ipar mellett, kezdi hangoztatni a műipart, háziipart, sokszor belátásból, sokszor ösztönyszerűen. Mind a kettő igen természetes, igaz hang, mert a gőz és villámosság forgalma szédítő gyorsasággal lüktet, megteremti a modern államot nagy szükségével, követeléseivel, — a megszokott ősi források nem adják meg többé a szükségset, ujakat kell nyitni s a hol csak lehet, régiakat, bedugultakat újból folyásra bírni.

A műipar megragadja a nyers anyagot, átalakítással emeli az értéket, s ez nagy sor, mert versenyhez vezet, a melyben az absolute jó a győztes. Hogy a műipar sikert érjen, arra mellőzhetetlenül szükséges, hogy végrehajtó erői a segédeszközök dolgában, főképen pedig értelmi tekintetben emelkedjenek s ez csak úgy érhető el, ha számos más tényező összejátszik, főképen pedig működik az oktatás, az elemítől fel a szakoktatásig.

Itt azután érvényesül a szemléleti rész, mely a törekvő elé a minták rendszeresen összeállított sorait állítja, irányt jelöl, izlést fejt, eljárást magyaráz, fejlődést tanít, szóval hűség, megbízható kalauza a tehetségnek.

Ezzel aztán körülbelül ki van mondva az iparmúzeum léteinek jogosultsága és feladata is. A mint már észre is vehetjük, a tárgysorok rendszerébe beléjártul a műtörténelem, mely az iparágak fejlődéséről szól, az iparágak önállósága, a fejlettség foka, a jelleg akár kor, akár nemzet, akár végre egyes vidék szerint véve, az egyes, önállóknak vett iparágak egymásközötti kapcsolata s így tovább föl, a hol az ipar a művészetbe átkalauzol.

Mindez bizony nehéz feladattá teszi a rendezést, annál nehezebbé, minél nagyobbak a hézagok, a melyeket majd csak időhaladtával lehet betölteni.

Ily hézagok pedig a mi ifju iparmúzeumunkban még igen tetemesek, a rendezés szerfelett nehéz volt s épen azért csak elismeréssel

adózhatunk dr. Pulszky Károlynak, ki derekasan s nem kisebb tárgyismerettel, mint buzgósággal oldotta meg a feladatot. Némi tárgyismeret mellett egyszerű átkalauzolás után legott eligazodhatunk s bemélyedhetünk a részletekbe is, s hogy ez lehetséges, ez dicséri a követett rendszert.

Mielőtt a csoportok vázlatos ismertetéséhez nyulnánk, szóljunk pár szót a keletkezéséről is. A tárgyak egy része az idők során a magyar nemzeti múzeum régiségosztályánál gyülekezett s Rómer Flóris által alkalom szerint szaporított; hozzájárult Xántus János kelet-ázsiai gyűjtése, a Szalay-féle gyűjteményben létezett alkalmas tárgyak; az a mit a háziipar terén megindult mozgalom nyújtott; a rendszer megalkotását azután azok a vásárlások tették lehetségessé, a melyeket dr. Pulszky Károly a bécsi világtárlaton eszközölt s a melyeknél a legnagyobb hézagok betöltése volt mértékadó, végre hozzájárultak azok a tárgyak is, a melyeket Pulszky Károly közbenjárására külföldiek ajándékoztak.

És most lássuk a sorok vázlatát.

A mely főltszint első terme a szövő és fonóiparé, beleértve a háziipart is. Itt képviselve van Japán, Egyiptom, Szerbia (Kállay gyűjteménye); kiválóan szembetűnnek a velencei és spanyol varrott csipkék s a magyar háziipar tárgyai, melyek között az öltözetek jó leztek szolgáltatnak a modern díszítés képtelenségeire nézve. Kitiünik, hogy a valódi magyar díszítés kiválóan stíluszerű, az öltözet szabásához alkalmazott s épen azért szép.

A második terem a keramikáé, sok kiválóan szép és teljes sorozatokkal. Itt a modern majolica után jönnek az angol faldiszek; Minton-tól egy pompás fekete porcellán tányér, melynek domboru díszíténe rearákottak, fehérek, kiváló technikát követelnek (ára 210 ft.); jön régi és új Wedgwood, a német, francia, olasz modern cserépedények sorozata; bajor és magyar díszes kancsók a mult századból, mint iparműtörténelmi tárgyak. Következnek a Delft japáni utánzatok, köztök Eggertől egy pompás váza; olasz majolica a XVII. és XVIII-dik századból; urbinói szép tányér 1580-ból; német kódények (Steingut) Siegen és nürnbergi ipar, részben kitünő, természetes zománcszal. Erre jön Pulszky hozományja: a legrégebb eredeti persa fáli díszítmények; erre görög antik tárgyak; eprűrsi edények (Zichy Ferencz gróftól) római terra sigillata edények, mellettök keletiek, épen olyan sigillaták mint a rómaiak; Borneo, Siam edényei, China és Japán mázatlanjai; erre japáni s chinai mázasok pompás színezetekkel s gyárak szerint rendezve (Jeddo, Miaco, Kiota, Nagasaki, Kanton, Nanking), ezek között kiválóan érdekes a repesztő ipar, mely az edény mázát sajátosságok sejtalaku repedésre kényeszeríti s azok az utánzatok, a melyeket a japániak európai, XVIII-dik századbeli edények után készítettek. Azután jönnek az európai chinai utánzatok (Meissen, Pétervár, Herend, Berlin és régi bécsi).

A félemeletbe fölvezető lépcső falán díszes szövetek és remekbe varrt lőszerszámok ékeskednek. A legközelebbi teremben van üvegipar: régibb cseh csiszolatok, osztrák jelenkoriak, német zománzos üveg, a kiválóan finom angol u. n. ólomüveg, orosz zománzosok oly díszítéssel, a minőt az orosz himzéseknél is láthatunk; jönnek japáni pompás lakkok, ezek között a remek faragott lakkok (vastag réteg remekdomborművé vésvé); China, India (Pendsáb), persa lakkok; berakott chinai és japáni tárgyak, ugyanon fadaragványok, melyek között csak a

regiek szépek, az ujak, pld. fényképrámák már hanyatlást mutatnak; európai fadaragványok; préselt bőrök; a falakon velencei tükör, üvegmozsaik és csillár; kiválóan meg Velence modern opál, arany és avanturin üvegei, az antikok s a terem kincses szekrénye, benne egy pompás persa könyv—Saadi versei; egy pompás lakkselemez, melyet az angol-chinai háboru alkalmával Metkalf a pekingi palotából rabolt el, s Duka Tivadarnak adott; rubin-üveg, chinai áttört elefantcsont munkák.

E teremben vannak végre a párisi Fourdinois felülmulhatatlan fadaragványai is.

A következő terem a fa és ködiszitményeké, melyek már szobrászati jelleggel bírnak.

A legközelebbi terem a porcellán alakoké, főképen China és Hollandia van képviselve benne.

Ezután egy terembe lépünk, melyben mindenekelőtt az ötvösmunkák szegeznek le figyelmünket. Itt pompás chinai filigránok (jelesen egy remek jégmadártól) mellett indiai és abyssíniai, továbbá svéd munkákra akadunk. A mi azonban kiválóan szép és egyszersmind jó lezcek azoknak, a kik oly nagy garral kürtölik az új iparágak üdvösségét, nem gondolva azzal, vajjon van-e erre a nemzetben hajlam, az először a Castellani-gyár több arany remeke és — ki hinni! a magyar ötvösség sok tárgya ugy, a mint az még ma is inkább háziipar mint „műipar” útján készül! Vannak antik ékszerök, melyeken a domboru díszítés csupa apró, összeforrasztott arany golyócskákból való (pld.: fejeken a göndör haj), ezek kiválóan szép és drága tárgyak voltak a Castellani arra az ötletre jött, hogy utánozni fogja. Ámde a legügyesebb segédek hiába fáradoztak, a dolog nem ment. Kutatásai közben Castellani azután reájött, hogy Apuliában a parasztok még most is üzik e mesterséget, mely a rómaiak idejéből apáról fura szállott a legújabb időkig. Castellani beállította Apulia parasztjait gyárába, ma 65 munkát állított természetesen versenytárs nélkül áll!

És a ki a mi szerény kisvárosi ötvöseink kiválóan stíluszerű s mondhatni mesterileg iránytalt filigránjait nézi, nézi azt az eredeti stílyt, mely a fulbevalókban, nyakláncokban nyilatkozik, az bizony a sok láma helyett ide is, más térre is valami magyar Castellaniat ohajt.

E terem többi részét a fémipar s más, részben már szobrászati jellegű czikkei foglalják el, köztök a győri híres missale tábláinak másolatai.

Ezzel rövid vázlatát adtuk a hét terem tartalmának.

Ez a kezdet, senki sem mondja, hogy nagy szerű, de hogy a mi viszonyaink között tisztességes és ép, azt mindenki be fogja ismerni. Ha társadalmunk ép, akkor ez intézetnek jövője van, s a mit beléfectetünk, az anyagilag és értelmileg búsán, áldásuképen tér vissza hozzánk. Ne bizza társadalmunk ez intézetet csak a földi és mennybeli gondviselésre, érdeklődjék iránta, karolja föl, segítse oda, hogy a szerény sorsu vendégből saját házában ur legyen. Ekkor megvalósul a magyar iparmozgalom első apostola, Kossuth eszméje is, mely még az iparezik fejlődését is láthatóvá akarta tenni, tehát a fejlődést az elemítől föl a bevégzettig, azért, hogy alaposan okthasson.

És kiváltképen a magyar iparosok azok, a kikre az ifju intézet számít, mert ők azok, a kik a legtöbb hasznót merithetik belőle, kiket haladásukban támogat, s így tehát fontos tényezője a magyar ipar jobb jövőjének, a jövő nemzedék jobb sorsának is.

Herman Ottó.

Irodalom és művészet.

A *Budapesti Szemle* november—decemberi (30-ik) füzeté megjelent, érdekes és becses tartalommal. Az első közleményben *Hillebrand* Károly német író művét kezdi ismertetni, ki a három nagy nyugati nemzet társadalmi s politikai viszonyait tárgyalja; ez első rész — mely különben meglehetősen nagy terjedelmű — csak a francziákról szól. *Kállay* Béni a Vasiladis görög író *Galathea* című drámájának fordítását közli rövid előszóval, mely szerint a dráma tárgyát a testvéri szeretetnek a szerelem föl emelkedése képezi. *Hegedüs* Sándor a czukorkérdésről szól, főleg a hazai czukoradóra vonatkozó észrevételekkel. *Salamon* Ferencz *„A római hódítás Magyarországon”* cím alatt Budapest történetének megírásakor e tárgyban tett tanulmányait közli. Ezután *Szathmáry* György Bulgáriáról irt hosszabb tanulmányának első része következik. Költemény kettő van e füzetben: a *„Galambposta”* *Szász* Károlytól s egy angolból fordított *„Kesergő leány”* című ballada *Lévay* Józseftől. *Telly* Iván hosszabb tanulmányt tesz közzé az 1870. óta megjelent új görög drámákról. Végül az *„Ertesítő”*-ben négy könyv van ismertetve. A *Budapesti Szemle* ezen füzetével 5-ik évfolyamát fejezi be. A jövő évben is ily alakban jelenik meg. Ára egész évre 12 ft. — Megemlítjük itt, hogy új évi számai eredeti magyar regényt közölnek: *Vadnay* Károlytól *„A rozs szomszéd”* címűt.

Nemzetközi közmondás-gyűjtemény. *Mayreder* Károly, Bécsben, a németországi keleti-társaság s a párisi ethnographiai társaság tagja. „Az összes népek közmondásainak bibliographiája” megírását vállalván magára, francia nyelvű felhívást bocsátott ki mindazokhoz, kik ily vállalat iránt érdeklődnek, hogy küldjék be hozzá (vagy legalább czikk szerinti tudásuk vele) azon önlők vagy kisebb gyűjteményeket stb. melyekben valamely nép közmondásait akár egyszerűen, akár magyarul vagy más népekével összehasonlítva, feltalálhatja. Nem könnyű vállalat, de ha sikerül, nem is csekély jelentőségű lehet. Felhívjuk reá az érdeklődők figyelmét. *Mayreder* ur czime: Bécs, IV. Favorit-uteza 29.

Politikai évkönyv 1878-ra. Ily czim alatt jelent meg a *Légrédy*-testvéreknél egy terjedelmes naptár, melyet *Huszár* Imre szerkesztett. Tartalmát az előszó, naptári részen, az év krónikáján s az összehasonlító táblázatokon kívül az európai államok bővebb politikai s az Európán kívüli államok rövidebb ismertetése képezi, míg a különféle rovatában találjuk a rendjelek jegyzékét, a magyarországi valóságos belső titkos tanácsosok, kamarások, asztalnokok s az osztrák-magyar rendjelek magyarországi birtokosainak névsorát. Ez évkönyv ugy látszik, részben a nálunk is nagyon elterjedt góthai almanachot vette mintaképül s azt igyekszik pótolni, s ahhoz hasonló piros kötésben, csak hogy nagyobb alakban jelent meg. Ára 2 frt 40 kr.

Új zeneművek. *A Rozsárgyú-féle* czégy kiadásában közelébb a következő, zongorára szerkesztett zeneművek jelentek meg: *Sárközy* Ferenczétől „Fecském, fecském, édes fecském,” három népdal és frís. (ára 60 kr.) és „Mult és jelen” csárdás. (ára 60 kr.) *Kolozsvári Gyulától*, „Lehullott a rezgő nyárfa arany sárga levele” sat. csárdás. (60 kr.) s a „Vereshajuból” három népdal (60 kr.); gr. O'Donnellé szül. *Tarnóczy* Malvin urhólygtól „Eredeti magyar hangok,” (60 kr.) s „Softa-induló” (50 kr.) — *Táborosky és Parschnál*, „A vereshaju” nyolcz kőzedelvségű népdala jelent meg, énekhangra zongorkísérettel alkalmazta *Erkel* Elek, a népszínház karnagya; a *Soldosné* arczképevel ellátott csinos füzet ára 1 forint.

A *Népszínházban* a „Dráma a tenger fenekén” látványosságát e héten pihentették, s a kassai diadalmas utjáról visszatért *Soldosné* uralkodott, kit a „Betyár kendője” népszínműben annyi közönség nézett, hogy a nézőtérre pótló székeket is kellett állítani. Megtelt a színház későbbi föllépteire is a „Kisasszony-feleség” és „Vöröshaju” előadására. Mindszentek és halottak napján a hagyományos „Molnár és gyermeke” rikatta meg a temetőből színházba tért közönséget. E hó 9-ikére a „Csárda romja”, *Ecsedi* Kálmán vidéki színész népszínműve van kitűzve.

Meg határozott keltett sor, vagy annak helye egyeztetéssel... 16 krajczár; 40bbszori írtással 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden írtás után 80 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetőnyelket elfogad Bécsben: Max-stein és Vogler Wallfischeasse Nr. 10, Mozzs R. Seherstrasse Nr. 3 Oppelk A. Wallfische Nr. 22.

A legnagyobb szőnyeg-raktárt,

valamint
takarók, függönyök és butorszöveteket

a legolcsóbb gyári árak mellett 3885 ajánlják

Az északcsillaghoz
V. ker.
Dorottya-utca
2. sz.

Tottis és Kren

Fiók-üzlet:
IV. ker.
Bécsi-utca,
Kristóf-tér sarkán.

BUDAPEST.

Megrendelések legpontosabban fogantatottatnak.

Az ismeretes porosz Louisenlück

szalon-köszönet

50 kilogrammonként 1 frtnyi mérsékelt áron a hához szállítva, s egész fuvarokban még olcsóbban, a zsákok olombélyeggel ellátva, ajánlja a **Gutmann testvérek** köszönbányáinak budapesti eladási ügynöksége

3832 **ZWEIG LAJOS, mérleg-utca 3. sz.**

A szegedi országos kiállításon érdeméremmel és a III-ik országos tüdőgyógyulésen Aradon a nagy arany és ezüst éremmel kitüntetve.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tűzoltószerszám-gyár, harang- és érezőtödéje, ajánlja szabadalmazott új szerkezetű fecskendőit, tűzoltó-egyletek **legénységi felszereléseit**, vállalkozik kútnak, szivattyúk és **harangok** készítésére, **jótállás mellett a legjutányosabb árakon.**

Különös figyelmébe ajánlja a nagyérdemű gazdakörönségnek, szajt-készítményű és transatlanlia szivattyus kútnak és gyáranak vízvezetékek teljes felszerelésére nagy figyelemmel külön felállított vízvezetési osztályát.

Mintaszerelések, képes árlapok, kívánatra rendelkezésre állanak.

3230 **Fióktelep Erdély és Románia részére: Kolozsvárt, belsőmonostor-utca.**

Minden eddigi világtárlaton, haladás, jóízlés és versenyképességeért, első díjakkal jutalmazva.

WERTHEIMER MÁRKUS

(3929)

IV. ker., ország-ut, a Károly-kaszárnya épületében

Eladás nagyban és kicsinyben

WERTHEIMER MÁRKUS lábbeli gyára Budapest.

ezipőgyári raktárában kaphatók nagyban és kicsinyben:

Nők számára. Téli czipők Urak számára.

Meleg csomód-czipők finom nemzéből (filz) 1 frt 30 kr.
Magas lebhajtó csomód-czipők legfinomnemzéből (filz) sarokkal és nagy csokorral 2 frt 20 kr.
Finom bőr csugos topánok 16 centiméter magas szárral és erős dupla talppal 4 frt —
Legfin. bárszony csugos topánok erős dupla talppal 4 frt 20 kr.
Postó csugos topánok magas szárral, erős és finom bőrral borított, dupla talppal 4 frt 50 kr.

Nemez (filz) csomód-czipők akármely színben 1 frt 50 kr.
Chagren topánok jó erős talppal 4 frt 50 kr.
Borjubőr (vixos) topánok, erős dupla talppal legfin. filz 5 frt —
Postó topánok bőrral borítva, erős dupla talppal 5 frt 50 kr.
Muszka-lak topánok (vishatlan) legerősebb bőr vastag talppal 5 frt 80 kr.
Téridő erős eszímák, valós muszka-bagaria-bőrből (vishatlan) vastag 3 soros talppal 13 frt —
Filk számára eszímák minden íráshoz 4-7 frt —

Megrendelések az ár beüldése vagy utánvétel mellett pontosan eszközöltetnek.

Braun Mór

lábbeli-gyárában Budapest, király-utca 62. sz.

Női papucok 50 kr.
Női házi czipők 80 kr.
Női fűző-topánka lakk-orr, szépen fűző, magas vágással 42.40
Eberlastig-vagy bőr-búzó női topánka, magas vágású roco-sarkkal, a legfinomabban kiállítva kettős talppal ft 2 80
Uri topánka, jól munkálva, kettős talppal 3 50
Uri topánka mainci-bőrből, glacié-vagy chagrin bőrszárral, igen finom tűzősmunkával 3.80
Uri topánka, fényes bőrből, erős csavart, kettős talppal 4 —
Vadász csizma bagaria-bőrből, csavart kettős talppal 8 —
Levélbeli megrendelések posta-utárral, a legolcsóbb és legjobb kivitelű kiegészítőkkel ellátottak.

Az igazság érdekében.

Alulírott **Orlicé Rudolf** tanár urtól Berlinben (Wilhelmstrasse), jelenleg Stülerstrasse 8, egy lotto-játék-utastást kapott ternókra és egyet extratókra, a prágai húzásokra. Már az **első húzáson** egy extratót nyerék ruf-fal, és két extratót ruf nélkül; azután megint nyertem egy extratót ruf-fal, és egyet anélkül; végül pedig az utolsó húzáson jött

egy ternó.

Ez az eredmény 6 húzás alatt, melyeken **Orlicé Rudolf** tanár úr támogatása mellett játszik. A midőn e tényállást a nyilvánosság elé hozom, bizonyára fölmentve érezhetem magam ahhoz ajánlasképpen egyetlen szót is hozzácsatolni. 3966

Hisz a tények legékesebben szólnak.
Klagenfurt. Mang J.

Codein-melleczukorkák.

Elismert hatásuk a hőhurut, köhögés, rekedtség és elnyálkásodás esetében; a gége kiszáradásánál nedvesítő gyantát szolgálnak, a nyálka kiköptetését előmozdítják és a hurutos és tüdőbajokban enyhülést hoznak.

1 csomag ára 20 kr. o. é.

Főraktárak: Neustein Fülöp gyógyszerésznél Bécsben; Török József gyógyszer., Thalmyer és társa, Budapest; Sipocz István gyógyszer. Pécsen; és a legtöbb gyógyszerárakban a birodalomban. 3841

Figyelmeztetés és felvilágo. ítasul!

Még soha nem keltett szépitőszér olyan fel-fűnést a hajnövesztést illetőleg, mint a **Winkelmayer-féle bojtortjángyökér-esszencia;**

mintán alig 15 éves fiatal emberek szálal oly erős szakállt nyernek, mely különben csak későbbi korban, vagy épen nem szokott bekövetkezni, és kopasz helyek a fejten, hol már években át haj nem időzött, immét sűrű hajjal tesznek bőve.

Nem csoda tehát, ha sok hamisítás és utámas fordul elő, és egy helybéli újsztember is, öszszötöttekben egy általam elő-becsisított bol-i prógával valami vegyülettől hamisított név alatt hirdet, a kértés megcsalattására és félrevezetésére.

Még a „Wiener medicinische Zeitung” is ugy nyilatkozik, hogy a bojtortjángyökér-esszencia jó minőségben csak Winkelmayer-nél található.

Családok kiterülése végett, kérek tehát mindenit, miszerint mindenütt a Winkelmayer-féle bojtortjángyökér-esszenciából, valamint a többi bojtortjángyökér-készítményből kérjen.

ÁRAK: Egy evrege bojtortjángyökér-esszencia 90 kr.; egy téglly bojtortjángyökér-kenőcs 60 kr.; egy téglly brillian-tin, a szakállnak szép alakú és yrnává tétele, 40 kr.; bojtortjángyökér-olaj 40 kr.; bojtortjángyökér-viasz-kenőcs 30 kr.; bojtortjángyökér-hajuszpadró 20 kr.; Eau Atheniense, legjob szér a fejkerpa előzésére 60 kr.; Purgin, növényi szér, mely az ősz haj- vagy szakállnak, az eredeti szant visszaadja 1 frt. — Purgin, csupa növény-szér, minden érvényű vegyülettől nékint, s így teljessé ártalmatlan.

Szállítás csak 1 frttől 10frttől, eszomagolással együtt történhetik. — Szállítással üvegünkint 10 kr. eszomagolást díj számított.

Központi székhelyed raktár: J. Winkelmayer.
Wies, 6. Bezirk, Gumpendorferstr. Nr. 159 a. Stumpferg. Nr. 13. Budapesten: Török J. gyógyszer. király-utca 7. Temešvár: Jarcules Ernő, gyógyszer. Kolozsvárt: Székely Miksa gyógyszerészes. Gyógyos: Merész Nándor, gyógyszer.

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában Budapestben (egyetem-utca 4-ik szám) megjeient és minden könyvárusnál kapható:

IPAROS-NAPTÁR az 1878-ik évre.

Szerkeszti **GELLÉRI MÓR,**
az „Aiföldi Iparlap” szerkesztője.

Számos fametszettel.

HARMADIK ÉVFOLYAM. — Ára fűzve 50 kr.

TARTALMA: Naptári rész. — Munka és ipar. — Mudrony Soma Iparszabadság, szakoktatás. — Kényszer-társulás. — Gelléri Mór Az általános ipartársulatok szervezéséről. — Kubinyi L. Délkeleti kereskedelmünk érdekében. — Iparstatisztika. — Árczkép-csarnok. — Dr. Szabóky Adolt (arczképpel). — Zimmermann János lovag. (arczképpel). — Benkő István (arczképpel). — Gyurber Lajos (arczképpel). — Grell Mór (arczképpel). — Richter Károly Agoston Vilmos (arczképpel). — Nigrényi Pál (arczképpel). — Bejezi József (arczképpel). — Csarnok. — Dr. Römer Fl. Körmenetek a csehliáddal. — Lévyay J. Communismus és socialismus. — Dr. Sándorffy M. Az iparosok betegségeiről. — Hogyan lehet jólétre vergődni? (gazdagga lett emberek véleményei és elvei) Freesky E. T. után. — Országos vásárok. — Naptári értesít.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre — 12 frt, fél évre — 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre — 8 frt, fél évre — 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre — 6 frt, fél évre — 3 *

45. szám. — 1877. Budapest, november 11. XXIV. évfolyam.

A HÁBORUBÓL. — A SÁNCZTETŐN.